

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

”Är det barnens rätt till sina föräldrar eller är det föräldrarnas rätt till sina barn?”

- **En kvalitativ intervjustudie om socialarbetares
beskrivning av umgängessabotage vid våld i nära
relation**

Elin Hagelin och Lovisa Billberger

Kandidatuppsats (SOPA63)
HT 2019
Handledare: Carina Gallo

Abstract

Authors: Elin Hagelin and Lovisa Billberger

Title: "Is it the children's right to their parents or is it the parents right to their children?" - A qualitative interview study about social worker's description about "visitation sabotage" in cases involving intimate partner violence

Supervisor: Carina Gallo

Assessor: Ulrika Levander

The aim of this study was to understand how social workers at women's shelters describe "visitation sabotage", to be accused or risk being accused of it, and the consequences for social work, abused mothers and their children. The study was based on seven semi-structured qualitative interviews with social workers. The analysis was based on the theories of social constructivism, power, discourses and gender power. The study found that social workers describe "visitation sabotage" as the situation when mothers are accused of sabotaging children's visitation with their father. However, the social workers describe that "visitation sabotage" is not applicable in cases involving intimate partner violence. The social workers describe that "visitation sabotage" leads to a professional dilemma; how they want to work does not correspond with how they have to work according to laws related to "visitation sabotage". According to the social workers, some effects for mothers of being accused or risk being accused of "visitation sabotage", is that fathers can continue to practice control and power against mothers, that mothers are afraid of being accused which in turn can lead to a lack of trust in authorities. Lastly, the main effect for children of their mothers being accused or risk being accused of "visitation sabotage", is described as the need for children to have visitation with their violent father. When children have visitation with their violent father, to prevent the mother of being accused of "visitation sabotage", the social workers describe that the children's own will is being overlooked, that children take responsibility regarding the visitation and that they can experience unsafety and fear.

Key words: Visitation sabotage, intimate partner violence, women's shelters, social workers, social constructivism.

Förord

Vi vill först och främst tacka er som deltagit i intervjuerna, utan er hade det inte blivit en uppsats. Vi vill också tacka Linn, du har varit en stöttepelare och kommit med goda råd under arbetets gång. Tack till vår handledare Carina Gallo för att du har trott på oss och hjälpt oss med konstruktiv kritik. Tack även till vår handledningsgrupp för att vi har fått gå igenom den här processen med er. Vi vill också tacka er som läst uppsatsen och gett oss feedback, era kommentarer har varit guld värda.

Sist men inte minst vill vi tacka varandra för ett fint samarbete. Vi hade inte klarat det här utan varandra och en och annan kaffe.

Lovisa Billberger och Elin Hagelin, januari 2020.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	1
1.2 SYFTE.....	2
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
1.4 ARBETSFÖRDELNING.....	3
2. KUNSKAPSLÄGE	3
2.1 LITTERATURSÖKNING.....	3
2.2 TIDIGARE FORSKNING	4
2.2.1 <i>Umgångessabotage som begrepp i socialt arbete</i>	4
2.2.1.1 En förälder alienerar barnet mot den andre föräldern.....	5
2.2.1.2 Umgångessabotage är inte applicerbart vid våld i nära relation	6
2.2.2 <i>Konsekvenser av umgångessabotage för våldsutsatta mammor</i>	6
2.2.2.1 Rädslan för att bli anklagad för umgångessabotage	6
2.2.2.2 Tillit till myndigheter	7
2.2.2.3 Våldsutövarens fortsatta kontroll	8
2.2.3 <i>Konsekvenser av umgångessabotage för barn</i>	8
2.2.3.1 Barnet tar ansvar	9
2.2.3.2 Barns vilja förbises.....	9
2.2.3.3 Barnet kan uppleva otrygghet.....	10
3. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	10
3.1 VAL AV METOD.....	10
3.2 URVAL	11
3.3 GENOMFÖRANDE	12
3.4 ANALYSMETOD.....	13
3.5 FÖRFÖRSTÅELSE	14
3.6 STYRKOR OCH SVAGHETER.....	14
3.7 TILLFÖRLITLIGHET	16
4. FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	16
5. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	18
5.1 SOCIALKONSTRUKTIVISM.....	18
5.2 DISKURSER OCH MAKT	19
5.3 KÖNSMAKTSORDNINGEN OCH GENUSSYSTEMET	20
6. RESULTAT OCH ANALYS	21
6.1 PRESENTATION AV SOCIALARBETARNA.....	21
6.2 UMGÅNGESSABOTAGE SOM BEGREPP I SOCIALT ARBETE	22
6.2.1 <i>Skillnad i relationer utan och med våld</i>	22
6.2.2 <i>Ett professionellt dilemma</i>	24
6.3 KONSEKVENSER AV UMGÅNGESSABOTAGE FÖR VÅLDSUTSATTAMAMMOR	27
6.3.1 <i>Rädsla att bli anklagad</i>	27
6.3.2 <i>Fortsatt utsatthet av våldsutövarens makt och kontroll</i>	28
6.3.3 <i>Bristande tillit till myndigheter</i>	30
6.4 KONSEKVENSER AV UMGÅNGESSABOTAGE FÖR VÅLDSUTSATTABARN	31
6.4.1 <i>Barnens vilja förbises</i>	32
6.4.2 <i>Barnet behöver ta ansvar över umgänget</i>	33
6.4.3 <i>Barnet upplever otrygghet och rädsla</i>	35
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	36

8. REFERENSLISTA.....	39
9. BILAGOR.....	43
BILAGA ETT: INTERVJUGUIDE	43
BILAGA TVÅ: SAMTYCKESBLANKETT	45
BILAGA TRE: INFORMATIONSBREV	46

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Våld i nära relation är ett omtalat samhällsproblem som drabbar alla inblandade, både barn och vuxna. Enligt en undersökning från Brottsförebyggande rådet (Frenzel 2014) är det närmare 200 000 barn i Sverige som upplevt våld i hemmet. Våld i nära relation är ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila gärningar till grova brott (Socialstyrelsen 2019). Det finns flera olika former av våld, några av dem är fysiskt, psykiskt och sexuellt (Isdal 2017). I en kartläggning av Unicef (2018) definieras barnmisshandel som våld direkt mot barnet samt upplevt våld mellan vuxna i familjen. Peter Rösare (2015) belyser att våld i familjen alltid är psykiskt våld mot barnet. Den här uppsatsen utgår från pappors våld mot mammor. Det finns andra familjekonstellationer, relationsformer och kön som sträcker sig utöver binära könsnormer (kvinna och man) men för att synliggöra kvinnan (Lykke 2009) har avvägningen gjorts att fokusera på kvinnor och män.

Vid våld i nära relation i familjer med barn där föräldrarna inte är ense om vårdnaden kan det leda till en vårdnadstvist (Rösare 2015). I beslut som rör vårdnad, boende och umgänge fastställs i Föräldrabalken (FB) 6 kap 2.a § (SFS 2006:458) att barnets bästa ska vara avgörande. När bedömning görs av vad som är barnets bästa ska särskild vikt läggas vid bland annat risken att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar samt barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Att barn ska ha umgänge med båda sina föräldrar är något som understryks i forskning där vissa socialarbetare menar att barn kan fara illa av att inte ha kontakt med båda sina föräldrar trots att en av föräldrarna utövat våld (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011; Shea Hart 2010).

I en rapport från Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) (Diesen 2016) beskrivs att vårdnadslagstiftningen bygger på synsättet att föräldrarna ska samarbeta. Den förälder som argumenterar för ensam vårdnad och inte vill samarbeta riskerar därmed att förlora vårdnaden. Även den förälder som efter rättens beslut om umgänge inte låter barnet ha umgänge vid de planerade tillfällena riskerar vårdnaden. Det här är vad som kallas för umgängessabotage. Umgängessabotage kan kopplas till FB 6 kap 15 § (SFS 2006:458) där det fastställs att barn har rätt till umgänge med den förälder barnet inte bor med. Vid våld i nära relation skapar det här ett dilemma för den våldsutsatta föräldern som både vill skydda sitt

barn mot våld samt behålla vårdnaden över barnet (Diesen 2016). Simon Lapierre och Isabelle Côté (2016) menar i enlighet med Eva Diesen (2016) att det händer att mammor som varit utsatta för våld i nära relation undanhåller barnet från umgänge med pappor som brukat våld med meningen att skydda barnet. Genom att försöka skydda barnet riskerar alltså mamman att bli anklagad för umgängessabotage (Lapierre & Côté 2016). Gerda Christenson et al. (2019) skriver i en debattartikel att umgängessabotage inte bör appliceras vid våld i nära relation eftersom det gynnar våldsutövare.

Det finns forskning som visar att det finns flera konsekvenser för mammor av att riskera att bli anklagad för umgängessabotage. De mest framträdande konsekvenserna är att det finns en rädsla att anklagas (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011), att deras tillit till myndigheter försämras (Lapierre & Côté 2016) och att pappan fortsatt kan utöva makt och kontroll genom umgänget och barnet (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011). För att mamman inte ska bli anklagad kan barnet behöva ha umgänge med sin våldsutövande pappa (Mellberg 2002). När barnet tvingas till ett umgänge, menar viss forskning att barnets vilja förbises (Broberg et al. 2011). Det kan vidare påverka barnet genom ångest, otrygghet och förlorad tillit till vuxenvärlden (Lapierre & Côté 2016). Barn kan även behöva anpassa sig efter den våldsamme och tar då på sig ansvar för situationen (Johansen, Svendsen & Sundet 2017; Shea Hart 2010).

Det här ämnet är relevant för socialt arbete då det ofta är socialarbetare på skyddade boenden som möter våldsutsatta kvinnor och barn. Enligt Socialtjänstlagen (SoL) 5 kap 11 § ska socialnämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld av närstående och barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp. Det blir därmed av intresse att undersöka vad socialarbetare på skyddade boenden har för erfarenhet av forskningsfrågan. Med den här uppsatsen vill vi förstå hur socialarbetare på skyddade boenden beskriver umgängessabotage och vilka konsekvenser det kan leda till för socialt arbete samt våldsutsatta föräldrar och barn.

1.2 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att förstå hur socialarbetare på skyddade boenden beskriver umgängessabotage, att anklagas eller riskera att anklagas för det och vilka konsekvenser det leder till för socialt arbete, våldsutsatta mammor och deras barn.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskriver socialarbetarna umgängessabotage och dess konsekvenser för socialt arbete?
- Hur beskriver socialarbetarna konsekvenser av att anklagas eller riskera att anklagas för umgängessabotage för våldsutsatta mammor?
- Hur beskriver socialarbetarna konsekvenser för barn av att deras våldsutsatta mamma anklagas eller riskerar att anklagas för umgängessabotage?

1.4 Arbetsfördelning

För att försäkra oss om en jämn arbetsfördelning har vi under uppsatsarbetet främst suttit tillsammans och allt eftersom delat upp skrivprocessen. Båda har varit med under intervjuerna, den ena har lett samtalet och den andra haft ansvar över följdfrågor. Vi har sedan transkriberat lika stor mängd intervjumaterial. Under uppsatsarbetet har ett nära samarbete utfärdats och varje del har diskuterats och korrekturlästs tillsammans för att säkerställa en sammanhängande text. I synnerhet kodning, analys och problemformulering har författats gemensamt.

2. Kunskapsläge

I avsnittet nedan kommer tidigare forskning kring umgängessabotage att presenteras. Inledningsvis redogörs för litteratursökningen och sedan presenteras tidigare forskning efter uppsatsens frågeställningar.

2.1 Litteratursökning

Sökningen av litteraturen har skett i databaserna "LubSearch", "Libris", "lubcat", "swepub", "EBSCOhost" och "Google Scholar". Några av de sökord som använts är: umgänge, umgängessabotage, skyddade boenden, våld i nära relation, familjer, socialarbetare, visitation, parental alienation, women's shelters, intimate partner violence, family och social workers. För att vidare hitta artiklar har vi även läst referenslistor på avhandlingar och andra kandidatuppsatser. Forskningsläget utgörs av både nationella och internationella artiklar.

2.2 Tidigare forskning

Maria Eriksson (2007) definierar i avhandlingen *I skuggan av pappa* umgängessabotage som när en förälder utan befogade skäl förhindrar umgänge mellan barnet och den andre föräldern. Eriksson (2007) förklarar vidare att en förälder som "saboterar" umgänge kan få rättsliga sanktioner i form av vite eller förlorad vårdnad. En liknande definition går att utläsa i Nea Mellbergs (2002) avhandling *När det överkliga blir verklighet*, att umgängessabotage syftar på en vårdnadshavare som motarbetar kontakt mellan barnet och den andra föräldern. Vidare menar Eriksson (2007) att mammor ofta är de som har ensam vårdnad eller är boendeförälder vilket medför att det är de som oftast anklagas för att sabotera umgänget med pappan som är umgängesförälder. Liknande går att utläsa i Mellbergs (2002) avhandling där mammor uttalar att de inte kan skydda sina barn från sexuella övergrepp från sina fäder. De menar att de blivit avrådade att undanhålla barnen från pappan för att det kan leda till att de förlorar vårdnaden (Mellberg 2002).

Tidigare forskning kring begreppet umgängessabotage är bristfällig och det finns inte heller en direkt översättning till engelska då begreppet är starkt förknippat med den svenska lagstiftningen (FB 6 kap 2 §). Ett sätt som umgängessabotage kan utföras på är genom parental alienation, på svenska föräldraalienation. Föräldraalienation myntades på 1980-talet av Richard A. Gardner (1985) och betyder i korta drag att en förälder alienerar barnet från den andra. Då det här kan tolkas som en form av umgängessabotage har avvägningen gjorts att belysa forskning om föräldraalienation. Forskning om föräldraalienation är omfattande, ofta utifrån ett juridiskt perspektiv (Teoh, Chng & CHU 2018) exempelvis genom analyserade domar kring vårdnadstvister (Milchman 2017). Det finns också forskning som undersöker vuxna som upplevt föräldraalienation som barn (Baker 2006). Forskningen är främst gjord i engelsktalande länder, men förekommer även i Asien (Teoh, Chng & CHU 2018). Vad gäller socialarbetare på skyddade boendens syn på föräldraalienation är forskningen däremot mindre utbredd (Lapierre & Côté 2016). Nedan presenteras en överblick av forskningsläget gällande föräldraalienation i förhållande till den här uppsatsens frågeställningar.

2.2.1 Umgängessabotage som begrepp i socialt arbete

Tidigare forskning har visat att föräldraalienation beskrivs på olika sätt. Den forskning som finns undersöker främst föräldraalienation som fenomen och socialarbetares beskrivningar är begränsade. Även forskningsläget kring hur föräldraalienation påverkar socialarbetare och det

sociala arbetet är begränsad. Föräldraalienation beskrivs av Berg (2011) som när en förälder hindrar umgänge mellan barnet och den andra föräldern. Annan forskning menar på att föräldraalienation är ett begrepp som inte ska användas när det handlar om våld i nära relation (Milchman 2017). Vidare visar den forskning som finns gällande socialarbetares syn på föräldraalienation liknande resultat (de Alcântara Mendes & Bucher-Maluschke 2017; Lapierre & Côté 2016). Varför rubrikerna “en förälder alienerar barnet mot den andre föräldern” och “umgängessabotage är inte applicerbart vid våld i nära relation” kommer presenteras nedan.

2.2.1.1 En förälder alienerar barnet mot den andre föräldern

Gardner (1885) förklarar föräldraalienation som att barnet blir påverkat av sin ena förälder att ta avstånd från och inte vilja ha kontakt med den andre föräldern, vilket kan ske på ett medvetet eller ett undermedvetet plan. Föräldraalienation beskrivs även som ett samlingsbegrepp som innefattar barn som blir alienerade från sin förälder, oberoende från vilken situation de befinner sig i (Berg 2011). Gardners (1985) förklaring av föräldraalienation kan antas ligga till grund i det som Josimar Antônio de Alcântara Mendes och Julia Sursis Nobre Ferro Bucher-Maluschke (2017) visar i en kvalitativ undersökning kring juridiska och sociala aktörer. Författarna lyfter att vissa socialarbetare menar att föräldraalienation är ett sätt att skydda barnet från att bli alienerat från sin förälder (de Alcântara Mendes & Bucher-Maluschke 2017). I en annan undersökning kring barnavårdsutredares syn på våld i nära relation menar vissa utredare att det är vanligt att mammor kommer med falska anklagelser om våld (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011). Utredarna menar därmed att det är viktigt att vara medveten om att mammor kan ljuga om våld för att alienera barnet från sin pappa. Vidare framkommer det i den tidigare forskningen att barnets kontakt med båda sina föräldrar ska prioriteras och framställs även som viktig i fall som handlar om våld i nära relation (Jenney et al. 2014; Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011). Den här synen kan antas ligga till grund för att personer anklagas för föräldraalienering. Föräldraalienering handlar alltså om att den ena föräldern förhindrar umgänge mellan barnet och den andra föräldern. Det kan tolkas som att vissa socialarbetare menar att kontakt med båda föräldrarna och att föräldraalienation kan appliceras i fall med våld i nära relation.

2.2.1.2 Umgängessabotage är inte applicerbart vid våld i nära relation

Ett annat sätt som socialarbetare beskriver föräldraalienation på är att anklagelser om det inte är applicerbart vid våld. Föräldraalienation har sedan 80-talet utvecklats och trots att det beskrivs som en kontrovers har det blivit ett system för fäder att få gynnsamma beslut i vårdnadstvister (Berg 2011). Vissa socialarbetare menar att begreppet är en trend och att det bör användas försiktigt då det kan göra mer skada än nytta för våldsutsatta barn och föräldrar och att det är viktigare att se till att de skyddas (de Alcântara Mendes & Bucher-Maluschke 2017). Lapierre och Côté (2016) har gjort en studie kring socialarbetare på skyddade boendens syn på föräldraalienation i fall där mamman blivit utsatt för våld i nära relation. De förklarar att föräldraalienation inte är applicerbart i tvister med våld i nära relation då det tar bort fokus från våldet och istället fokuserar på alieneringen (Lapierre & Côté 2016). Vidare beskriver Lapierre och Côté (2016) att socialarbetare på skyddade boenden anser att barn inte ska behöva ha umgänge med en våldsutövande pappa. Även Angelique Jenney et al. (2014) belyser i en undersökning om socialarbeters syn på säkerhetsplanering vid umgänge att flera socialarbetare är bekymrade över att våldsutövande föräldrar har umgänge med barnen. Liknande beskriver Madelyn Simring Milchman (2017) föräldraalienation som ett sätt att bortse från misstankar om våld och ge pappan, som kan vara en misstänkt våldsutövare, vårdnad för barnet. Rita Berg (2011) redogör för begreppet föräldraalienation och menar att det ofta feltolkas och enligt Gardner inte är applicerbart när det handlar om våld mot barn. Att föräldraalienation inte är applicerbart i fall som rör våld i nära relation finns det alltså forskning som visar på, där det uppmärksammas att det leder till fördelar för våldsamma fäder.

2.2.2 Konsekvenser av umgängessabotage för våldsutsatta mammor

Vad gäller konsekvenser av umgängessabotage för våldsutsatta kvinnor har tidigare forskning visat att det leder till en rädsla för att bli anklagad för föräldraalienation, att tilliten till myndigheter kan påverkas samt att föräldraalienation kan vara ett sätt som kvinnan fortsätter utsättas för kontroll av våldsutövaren. I det här avsnittet presenteras de här rubrikerna.

2.2.2.1 Rädslan för att bli anklagad för umgängessabotage

Forskning visar att det finns en stor rädsla för att bli anklagad för föräldraalienation och att det kan påverka våldsutsatta kvinnor även utan att de blir anklagade. Våldsutsatta kvinnor kan

ha anledning att begränsa barnets kontakt med pappan eftersom kontakten kan vara ett hot mot barnets säkerhet (Lapierre & Côté 2016). Trots det här berättar socialarbetare att kvinnor kan tvingas ta beslut som inte är i deras eller barnens intresse, som att uppmuntra barnen till umgänge med den våldsutövande pappan. Det här beror på att de känner sig pressade till att underlätta barnens umgänge med våldsutövaren eftersom alternativet är att de kan anklagas för föräldraalienation och förlora vårdnaden (Lapierre & Côté 2016). I en analys över domar som hanterat misstankar om sexuellt ofredande mot barn och föräldraalienation resonerar Milchman (2017) kring att mammor kan behöva ta beslut att skydda barnet och anklagas för föräldraalienation eller lämna ut barnet till umgänge med en förälder som hon misstänker begår sexuella övergrepp. Vidare beskriver socialarbetarna i Lapierre och Côtés undersökning (2016) att kvinnor är medvetna om risken att anklagas. Megan L Haselschwerdt Jennifer L Hardesty och Jason D Hans (2011) menar att rekommendationer ofta görs att barnet ska ha kontakt med den våldsutövande pappan efter en separation, med beaktning till mamman och barnets säkerhet. Trots att säkerheten ska beaktas menar vissa socialarbetare att det finns en rädsla av att bli anklagad och att behöva utsätta sitt barn för umgänge med en våldsutövande pappa (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011). Våldsutsatta kvinnor kan vidare hamna i ett läge av dubbelbestraffning (Lapierre & Côté 2016). Om de låter barnen träffa våldsutövaren kan det ses som att de inte kan skydda sina barn och om de undanhåller barnet från pappan kan det ses som att de saboterar umgänge. Det här leder till att den våldsutsatta skuldbeläggs och inte våldsutövaren (Lapierre & Côté 2016). Det finns alltså en rädsla att bli anklagad för föräldraalienation samt att behöva hantera dubbelbestraffning.

2.2.2.2 Tillit till myndigheter

Umgängessabotage och anklagan om det är något som kan påverka kvinnors tillit till myndigheter. De som anklagar någon för föräldraalienation kan vara en tidigare partner men också professionella (Lapierre & Côté 2016). Det finns vissa föräldrar som undviker att gå in i rättsliga processer och ansöka om ensam vårdnad eftersom det är krävande. Många våldsutsatta tvivlar på sin egen förmåga och att rättssystemet kommer att hjälpa dem (Lapierre & Côté 2016). Uppfattningen menas vara att de som ska hjälpa sviker och rättsväsendet tycks sända signalen att det skyddar den våldsutövande pappan. Det här kan leda till att våldsutsatta är rädda för att söka professionell hjälp eftersom de tror det kan leda till motsatt effekt (Lapierre & Côté 2016). Att anklaga föräldrar för föräldraalienation menar respondenter i de Alcântara Mendes och Bucher-Maluschkes undersökning (2017) kan ses

som ett maktmedel som används för att styra över familjen. Vidare berättar en socialarbetare i Lapierre och Côtés undersökning (2016) att vissa kvinnor beskriver relationen till rättsväsendet som lika kontrollerande och dysfunktionell som relationen till deras tidigare partner. Tilliten till myndigheter kan alltså påverkas i förhållande till frågor som rör vårdnad och umgänge vid våld i nära relation.

2.2.2.3 Våldsutövarens fortsatta kontroll

När en våldsamt relation tar slut är det inte alltid som våldet och kontrollen upphör. Lapierre och Côté (2016) betonar att det är viktigt att uppmärksamma att trots separation kan våldsamma män använda metoder för att utöva kontroll på sina ex-partners (Lapierre & Côté 2016). Även barnen kan utsättas för manipulation och kontroll (Saini et al. 2012). I vårdnadstvister vid våld i nära relation kan det hända att barnet används som ett vapen från den våldsutövande för att kunna ha fortsatt kontroll över mamman (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011). Våldsutövande föräldrar har observerats söka hjälp för att gynna sin egen position genom att betona den våldsutsatta föräldrarnas misstag (Saini et al. 2012). Kontrollen över den våldsutsatta mamman kan alltså fortsätta, vilket anklagan om föräldraalienation är ett exempel på. När en våldsutövande pappa anklagar mamman för föräldraalienation kan det påverka en mammas hela verklighet (Lapierre & Côté 2016). Det kan leda till att de känner sig misstrodda och oskyddade. Vidare kan de uppleva känslor av hjälplöshet, stress, ångest, skam och låg självkänsla (Lapierre & Côté 2016). Det här är känslor som hon behöver hantera mitt i en kris. En socialarbetare på skyddat boende uttrycker att kvinnorna både behöver kämpa för erkännandet av våld i nära relation, försvara sig mot falska anklagelser om föräldraalienation och gå igenom en rättsprocess samtidigt (Lapierre & Côté 2016). När en våldsutövande pappa anklagar mamman för föräldraalienation kan det alltså påverka mamman negativt på flera olika sätt.

2.2.3 Konsekvenser av umgängessabotage för barn

Den tidigare forskningen har visat på konsekvenser för barn av att mamman anklagas eller riskerar att anklagas för föräldraalienation. En konsekvens är att barn behöver ha umgänge med en våldsutövande pappa för att förhindra att mamman blir anklagad (Lapierre & Côté 2016). Umgänget leder i sin tur till konsekvenser som kommer att presenteras i det här avsnittet. De huvudsakliga konsekvenserna av att barn behöver ha umgänge med en

våldsutövande pappa är att barnet får ta ansvar, barnets röst inte hörs samt att barnet kan känna otrygghet.

2.2.3.1 Barnet tar ansvar

En av konsekvenserna för barn av föräldraalienation är att de uppmanas till att ha umgänge med en våldsutövande pappa och vid umgänget tar ansvar på olika sätt. I en diskursanalys av socialarbetare i Norge positioneras barn som sårbara eller kompetenta i att prata om våld i nära relation (Johansen, Svendsen & Sundet 2017). Den sårbara positionen skapas ur att en våldsam pappa skapar rädsla, osäkerhet och att barnet skuldbelägger sig själv. Det kompetenta barnet beskrivs som ett som kan läsa in signaler och anpassa sig efter situationen. För att se till att barnen inte tar på sig ansvar för våldet menar socialarbetarna att barn måste vara medvetna om att det är olagligt att utöva våld och att det inte är deras fel (Johansen, Svendsen & Sundet 2017). Utifrån den här undersökningen går det att tolka att ett fortsatt umgänge efter att föräldrarna separerat kan upprätthålla barnets känsla av ansvar och sårbarhet eller att det behöver fortsätta att anpassa sig till en person som utsatt barnet eller någon annan i familjen för våld. Att barn kan ta på sig ansvar i frågor om våld menar även Amanda Shea Hart (2010) som i en granskning av australiensiska domslut gällande umgänge vid våld i nära relation, undersökt hur barnets bästa beaktas. Något som Shea Hart (2010) kunnat utläsa är att barn förväntas lära sig att hantera kontakt med en våldsam pappa för att upprätthålla den, även när pappan i frågan själv inte gjorde några förbättringar.

2.2.3.2 Barns vilja förbises

I frågor som rör umgänge vid våld i nära relation finns det forskning som visar på att barnets vilja förbises. Vissa socialarbetare menar att barn ses som passiva offer av våldet och att det kan förändras genom att lyssna till deras egna upplevelser (Johansen, Svendsen & Sundet 2017). Andra socialarbetare uttrycker att barns emotionella mående inte är något som domstolarna värderar lika högt som fysisk skada i domar om vårdnad och umgänge (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011). Anders Broberg et al. (2011) belyser att det finns en risk att professionella ser till vad som är bäst för barn generellt snarare än vad det enskilda barnet som är våldsutsatt mår bäst av. Socialarbetare i Lapierre och Côtés (2016) undersökning vittnar om att barn kan bli tvingade till kontakt med sin våldsutövande pappa, trots att de inte vill, för att förhindra att mamman blir anklagad för föräldraalienation. De menar vidare att det kan leda till att barn tappar tillit till vuxenvärlden (Lapierre & Côté

2016). Då anklagan om föräldraalienation kan leda till att barn behöver gå med på umgänge med en våldsutövande pappa går det att anta att barnens vilja inte alltid tillgodoses.

2.2.3.3 *Barnet kan uppleva otrygghet*

En ytterligare konsekvens för barn av föräldraalienation är att de i relation till umgänget kan uppleva en känsla av otrygghet. När ett barn blir uppmuntrat till umgänge med en våldsutövande pappa kan det leda till en känsla av att barnets mamma inte kan skydda barnet och kan därmed påverka barnets tillit till mamman (Lapierre & Côté 2016). Andra socialarbetare menar att upplevelser av våld i nära relation kan leda till anknytningsproblem som i sig kan påverka hela livet (Johansen, Svendsen & Sundet 2017). Det här kan kopplas till umgänge med en våldsam pappa då barnet kan behöva tid med en trygg anknytningsperson för att uppleva trygghet. Enligt Lapierre och Côté (2016) påverkas barnen av umgänge med en våldsutövande pappa genom att de kan känna ångest, ilska, förvirring och otrygghet. Broberg et al. (2011) har genomfört en studie på barn som har regelbundet umgänge med en pappa som mamman menar utsatt barnet för våld. I studien menar Broberg et al. (2011) att det finns en kunskapslucka kring hur barns hälsa påverkas av umgänge med en våldsutövande pappa och menar att det går att se på som en konflikt mellan barns behov av skydd och barns behov av nära kontakt med föräldrar (Broberg et al. 2011).

3. Metod och metodologiska överväganden

I följande avsnitt kommer de metodologiska överväganden och genomförandet av undersökningen att presenteras. Avsnittet inleds med att motivera val av metod, följt av undersökningens urval samt genomförande. Vidare redogörs för hur analys och kodning har genomförts. Därefter följer en diskussion kring vår förförståelse inför uppsatsen. Slutligen diskuteras metodens styrkor och svagheter samt dess tillförlitlighet.

3.1 Val av metod

För att besvara frågeställningarna har en kvalitativ ansats med semistrukturerade intervjuer med personer som arbetar på skyddade boenden tillämpats. Enligt Alan Bryman (2018) syftar kvalitativ forskning många gånger till att förstå den sociala verkligheten som de som är föremål för undersökningen upplever den. Den kvalitativa forskningsansatsen är lämplig för undersökningen eftersom syftet är att förstå socialarbetarens synsätt och ge en djupare inblick i

deras beskrivning av umgängessabotage i förhållande till socialt arbete och våldsutsatta föräldrar och barn. Med en semistrukturerad intervju kan intervjuaren se till att frågeställningarna blir besvarade samtidigt som det finns en viss flexibilitet för svar som intervjuaren inte har förutsett (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Inför intervjuerna har en intervjuguide, en lista över de teman som ska tas upp författats (Bryman 2018) (se bilaga ett). Intervjuguiden har utgångspunkt i frågeställningarna och de teman som utvunnits från tidigare forskning. Anledningen till att empirin samlas in genom intervjuer för den här undersökningen är att kvalitativa intervjuer används för att förstå den intervjuades åsikter och tankar (Bryman 2018).

3.2 Urval

Urvalet till undersökningen är begränsat till socialarbetare som arbetar på skyddade boenden i södra Sverige. Med socialarbetare menar vi utbildade socionomer eller personer med likvärdig utbildning som arbetar med människor som på olika sätt lever i socialt utsatta förhållanden. De skyddade boenden som vi avgränsat oss till är boenden som hör till jourer. Alla skyddade boenden har arbetat på uppdrag av socialtjänsten, tagit emot placeringar vid skyddsbehov och de vi har intervjuat har varit anställda på jourerna. Urvalet har därmed riktats in på en specifik grupp människor vilket beskrivs som ett målstyrt urval (Bryman 2018). Bryman (2018) menar att det målstyrda urvalet syftar till att efterfråga deltagare som är relevanta för att kunna besvara forskningsfrågan vilket vi menar att socialarbetare som arbetar med våldsutsatta föräldrar och barn är eftersom de kan antas ha den kunskap som efterfrågas.

För att hitta jourer med relevanta intervjupersoner kontaktades en kvinnojour i södra Sverige. Det här var ett bekvämlighetsurval då vi hade kontaktuppgifter till en anställd på kvinnojouren. Bekvämlighetsurval innebär att forskaren tar kontakt med intervjupersoner som finns denne tillgängliga (Bryman 2018). Kvinnojouren har förmedlat vidare kontakter vilket är ett snöbollsurval och betyder att forskaren väljer ut en eller flera personer som sedan kan förmedla vidare intervjupersoner (Bryman 2018). Kontakterna som togs via kvinnojouren var inte tillräckliga för att nå det antal intervjupersoner som behövdes. Kontakt togs därför med andra jourer med skyddade boenden genom att via deras hemsidor kontakta det angivna telefonnumret eller mailadressen. Genom den första kontakten har vi antingen fått direkt kontakt med en intresserad socialarbetare eller blivit hänvisade till medarbetare som kunde

tänkas vara intresserade. Intervjupersoner har också fått förfrågan om vidare kontakter till fler personer som kunde ställa upp på en intervju. I de fallen har socialarbetaren kontaktats direkt.

Totalt genomfördes sju intervjuer, vilket berodde på att en mättnad upplevdes. Teoretisk mättnad beskrivs av Bryman (2018) som när forskaren inte upplever att nya teorier kan upptäckas ur empirin genom att hålla fler intervjuer. Det här var något som vi upplevde efter vi haft de inplanerade intervjuerna eftersom liknande information uppkom.

3.3 Genomförande

Inför den första intervjun genomförde vi en provintervju med en kontakt på en kvinnojour. Provintervjuer menar Annika Lantz (2013) gör att forskaren får en möjlighet att förbättra intervjuens upplägg delvis då intervjupersonen får en chans att ge återkoppling. Vi fick genom provintervjun därmed möjlighet att testa vår intervjuguide och reviderade den innan första intervjun genom att lägga till relevanta teman som lyfts. Inför intervjun skickade vi ut ett informationsbrev (bilaga tre) med kort information om uppsatsen och intervjuens planerade genomförande.

Fem av intervjuerna genomfördes i samma rum som intervjupersonen medan två av intervjuernas gjordes via videosamtal på Skype. Anledningen till att videosamtal utförts är att vi upplevt svårigheter att få tag i intervjupersoner, vilket gjorde att vi sökte socialarbetare utanför Skåne. Med hänsyn till distans och tid hade vi ej möjlighet att ta oss till intervjupersonerna utanför Skåne varför videosamtal blev ett alternativ. Det här har gett möjlighet att intervjua personer från olika platser, vilket är en styrka i att använda videosamtal. För de intervjuer som utförts över videosamtal har samma genomförande applicerats. Vi kontaktade intervjupersonen via e-post för att utbyta användarnamn för att sedan ringa dem på Skype.

Intervjuerna var mellan 45 och 60 minuter och vi ledde varannan intervju. Den som höll i intervjun såg till att intervjuguiden följdes och ställde så öppna frågor som möjligt. Intervjupersonerna varierade i hur utförliga och uttömmande svar de gav på frågorna och därmed anpassades antalet frågor och följdfrågor efter det här. Intervjuerna har spelats in för att underlätta dialogen under samtalet och fokusera på vad socialarbetaren säger istället för anteckningar (Ryen 2004). Den som inte höll i intervjun hade huvudansvar för följdfrågor, tiden och inspelningen. För att spela in intervjuerna har vi använt en dator och en

mobiltelefon för att försäkra god ljudkvalité. När vi ansåg att vi fått de svar vi behövde stängdes inspelningen av. Efter intervjuerna har materialet transkriberats.

3.4 Analysmetod

Efter att materialet transkriberades kodades det för att slutligen analyseras. För att analysera den insamlade empirin har en kvalitativ innehållsanalys genomförts. Margrit Schreier (2014) menar att kvalitativ innehållsanalys bygger på att materialet systematiskt kodas enligt ett kodningsschema. Vi är medvetna om att innehållsanalys tillhör en hermeneutisk metodtradition men har utgått från den metoden för att sortera vårt material för att sedan analysera det utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Vårt kodningsschema har upprättats genom att gå igenom vårt transkriberade material på 120 sidor och benämna huvudkoder och subkoder efter återkommande teman kopplade till frågeställningarna. Schreier (2014) menar att huvudkoder är övergripande och att subkoderna är mer specifika teman som råder under och besvarar huvudkoden. Huvudkoderna formulerades efter frågeställningarna och subkoderna utifrån det empiriska materialet samt från tidigare forskning. Uppsatsen har därmed en abduktiv ansats. Abduktion betyder att forskaren växlar mellan teoretisk och empirisk reflektion, till skillnad från den induktiva ansatsen där forskaren ska se på materialet utan teoretiska förkunskaper och det deduktiva som ska bekräfta en hypotes (Alvehus 2013). Abduktion ger möjlighet till att använda tidigare teori i litteraturen som inspirationskälla för förståelse (Alvesson & Skoldberg 2017). Materialet har sedan återigen läst för att lyfta fram stycken som passar kodningsschemat. En av huvudkoderna som applicerats är “konsekvenser för föräldrar” med subkoderna; “rädsla”, “tillit till myndigheter” och “våldsutövarens makt och kontroll”.

Vi har analyserat materialet genom att lyfta citat från socialarbetarna och koppla dem till tidigare forskning samt uppsatsens teoretiska utgångspunkter. Citaten som lyfts fram i analysen har redigerats måttligt för att utesluta talspråk som inte tillför innehåll till citatet. Bryman (2018) menar att forskaren bör göra det här för att framställa den intervjuade på ett respektfullt sätt. Det är främst det manifesta innehållet som har analyserats, vilket Neuendorf (2017) benämner som det som faktiskt sägs. För en djupare analys har vi även tolkat det transkriberade materialet och vad socialarbetarna kan antas mena. Det här kan benämnas som det latent innehåll som Neuendorf (2017) menar är den underliggande meningen. Ett

exempel på latent innehåll i den här uppsatsen är när socialarbetarna har uttryckt sig på ett sätt som i intervjuens helhet gått att tolka, men inte i ett direkt citat.

3.5 Förförståelse

Vår förförståelse för ämnet har varit relativt liten. Vi hade båda vår verksamhetsförlagda utbildning, via Socionomprogrammet, inom verksamheter som arbetar med föräldrar och barn i utsatta situationer och har kommit i kontakt med våld i nära relation samt barnavårdsutredningar därigenom. Vi har därmed en viss förståelse för hur arbete med våld i nära relation samt barnavårdsutredningar kan se ut, men inte av just umgängessabotage. Vi var redan i början av uppsatsarbetet intresserade av att undersöka de erfarenheter personer som arbetar på jourer har. Därför tog vi kontakt med en kvinnojour för att få en bild av vad de tycker är viktigt att lyfta. Det var efter vårt första möte med dem som vi fick en bild av hur arbetet med att möta föräldrar och barn i förhållande till umgängessabotage kan se ut. En föreställning vi hade innan intervjuerna var att umgängessabotage endast påverkade våldsutsatta föräldrar vid anklagelser om det. Intervjupersonerna uttryckte dock att det finns en så pass stor rädsla för fenomenet att vissa föräldrar påverkas av bara rädslan att bli anklagad. Det här antagandet kan ha påverkat vår ingång i intervjuerna. Vår kunskap kring ämnet har dock utvecklats under arbetets gång och vi har i senare intervjuer varit medvetna om ämnets komplexitet.

3.6 Styrkor och svagheter

En styrka med att samla in empiri genom kvalitativa intervjuer är att det är lättare att förstå den sociala kontexten som intervjupersonen befinner sig i. Det går också att ta språk, kroppsspråk och tonläge i beaktning för att få en djupare förståelse kring det de säger (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). En ytterligare styrka med att samla empiri genom semistrukturerade intervjuer är att vi som forskare haft möjligheten att utveckla och anpassa intervjuerna utifrån vad socialarbetarna anser vara viktigt (Lantz 2013). En förväntning vi haft är att skyddade boenden ofta kommer i kontakt med personer som anklagas för umgängessabotage. Då vi tidigt i intervjuandet märkte att det här inte alltid stämde gjordes korrigeringar i följande intervjuer för att exempelvis inkludera hur personer påverkas av vetskapen att det finns en risk för att bli anklagad.

En vanlig kritik av kvalitativ forskning är bristen av generaliserbarhet i förhållande till den kvantitativa forskningen (Ahrne & Svensson 2015; Bryman 2018). Trots att kvalitativ forskning inte utgår från statistik är generaliserbarhet inte irrelevant, generalisering bör dock göras med större försiktighet. Att kunna överföra resultaten på andra sociala kontexter eller personer är ett sätt att generalisera (Ahrne & Svensson 2015; Bryman 2018). Den här typen av generaliserbarhet är något som kan ses i den här undersökningen i den sociala kontexten skyddade boenden.

Bryman (2018) belyser att en annan typ av kritik som kvalitativ forskning ofta får är att den är för subjektiv. Kritiken bygger på att det är forskarens uppfattning av vad som är viktigt som ligger till grund för undersökningen (Bryman 2018). För att försöka undvika det här har vi valt forskningsfråga med koppling till vad yrkesverksamma belyst som relevant. Sandra Harding (1992) menar vidare att om forskaren är medveten om sig själv, sina åsikter och ståndpunkter kommer det att bidra till en större objektivitet än om personen i fråga förutsätter sig vara neutral och inte påverkad av sina värderingar. För att sträva efter självmedvetenhet som Harding (1992) beskriver har vi fört resonemang kring vår förförståelse och förutfattade meningar om ämnet. Ett exempel på att kvalitativ forskning får kritik för att vara subjektiv är att intervjuaren kan påverka utformningen av intervjun och därmed vilka svar som kommer fram. Det här benämns som intervjuareffekten och kan ses som något negativt där materialet som samlats in kan tolkas som subjektivt (Ahrne & Svensson 2015). Det är dock svårt att vara helt objektiv och inte påverka intervjun vilket Göran Ahrne och Peter Svensson (2015) belyser på så vis att försöka minska intervjuareffekten kan ses som en förenkling av den sociala verkligheten då det förutsätter att intervjuaren är en passiv mottagare av information. Vi är som intervjuare medvetna om att vi till viss mån kan ha påverkat de svar som den intervjuade gett på frågorna och håller med Ahrne och Svensson (2015) om svårigheten att vara fullständigt objektiv.

En svaghet med kvalitativ forskning beskriver Bryman (2018) är att det finns svårigheter att replikera en undersökning eftersom kvalitativa undersökningar ofta är mindre strukturerade och forskaren själv är det viktigaste redskapet vid datainsamlingen. För att motverka det här har vi noggrant beskrivit hur undersökningen har gått tillväga. Att utföra vissa intervjuer på videolänk var vidare en svaghet då vi inte befann oss i samma rum som socialarbetaren och att videon och ljudet stördes vid några tillfällen. Därmed krävdes det mer av oss som

intervjuare i att skapa ett bra samtalsklimat.

3.7 Tillförlitlighet

Tillförlitlighet inom kvalitativ forskning beskriver Bryman (2018) med fyra delkriterier. Det första delkriteriet benämns som trovärdighet vilket innebär att forskaren beskriver en social verklighet på ett sätt som människor accepterar. För att öka trovärdigheten i den här undersökningen har vi varit noga med att följa de forskningsregler som finns samt frågat socialarbetarna om vi kan kontakta dem om det behövs vidare klargörelse om empirin. Det här beskrivs som viktiga steg för att skapa trovärdighet (Bryman 2018). Det andra delkriteriet som beskrivs är överförbarhet vilket betyder att andra personer ska kunna göra en bedömning av i vilken utsträckning resultaten är överförbara till en annan miljö (Bryman 2018). Vi har därför gjort en kort beskrivning av den kontext som socialarbetarna befinner sig i vilket menas vara av vikt i kvalitativ forskning. Det tredje delkriteriet är pålitlighet, vilket betyder att forskarna ska ha ett granskande synsätt och redogöra för alla faser och beslut som tagits under forskningsprocessen (Bryman 2018). För att uppnå pålitlighet har vi tydligt redogjort för alla steg i forskningsprocessen så att andra forskare kan följa arbetssättet och bedöma kvalitén på de procedurer som valts samt dess slutsatser. Det fjärde och sista delkriteriet för tillförlitlighet är möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman 2018). Det här strävar vi efter genom att inte medvetet låta personliga värderingar eller teoretisk inriktning påverka utförandet eller slutsatserna av undersökningen. Det här har vi gjort genom att kontinuerligt föra diskussioner kring våra åsikter och tankar kring det insamlade materialet.

4. Forskningsetiska överväganden

I forskning menar Hildur Kalman och Veronica Lövgren (2012) att etik står för en reflektion för innebörd av forskningen för samhället, forskaren och individen. Det här innebär att forskaren behöver överväga om undersökningen kan komma att göra mer nytta eller skada och utifrån det bestämma om forskningsfrågan är befogad (Kalman & Lövgren 2012; Vetenskapsrådet 2002). Inför en undersökning bör forskaren se över vilka etiska hänsynstaganden som är relevanta att ta ställning till (Kalman & Lövgren 2012). Vi har valt att intervjua professionella som kommer i kontakt med umgängessabotage via arbetet, inte personer som själva anklagats eller utsatts för det. Kvinnor som bor på skyddat boende

befinner sig ofta i en krissituation och vi vill undvika risken att påverka dem negativt genom att utföra intervjuer om deras personliga upplevelser. Lennart Nygren (2019) menar att i fall då personer intervjuas om upplevelser som är obehagliga krävs det att forskaren kan redovisa en strategi för att hantera intervjupersonens mående. Att intervju personer i en utsatt situation är ett stort ansvar och vi har inte haft möjlighet att utarbeta en strategi för att följa upp och hantera eventuella konsekvenser för intervjupersonerna.

För att försäkra en etisk grund i den här uppsatsen har Vetenskapsrådets (2002) fyra etiska huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet, beaktats. Informationskravet innebär att forskaren inför en intervju ska förklara för undersökningens huvudsakliga syfte samt planerade genomförande, uppge kontaktuppgifter till forskaren, betona frivillighet till deltagande och informera om att materialet enbart kommer användas till den aktuella undersökningen (Vetenskapsrådet 2002). För att beakta det här har ett informationsbrev (se bilaga tre) författats som skickats ut inför intervjun. Även under intervjun har informationskravets innehåll förmedlats muntligt för att säkerställa att informationen framkommit.

Inför intervjuerna har intervjupersonen fått läsa och skriva under en samtyckesblankett där sammanfattning av de etiska kraven gått att läsa, för att försäkra att denne förstått informationen (se bilaga två). Samtyckeskravet innebär att intervjupersonen har självbestämmanderätt kring medverkan samt rätt att när som helst avbryta intervjun (Vetenskapsrådet 2002). Individens medverkan i undersökningen är således på dennes villkor. I intervjuerna som genomfördes via videosamtal skickades samtyckesblankett via e-post för socialarbetaren att signera och skicka tillbaka.

Konfidentialitetskravet innebär att personuppgifter ska hanteras på ett säkert sätt där obehöriga inte kan tillgå dem samt att författarna har tystnadsplikt gällande känsliga uppgifter (Vetenskapsrådet 2002). För att säkerställa det här kravet har alla intervjupersoner avidentifierats i transkriberingen, likaså vilken organisation och stad de arbetar i. Det inspelade och det transkriberade materialet har förvarats på ett USB som enbart författarna haft tillgång till. I det presenterade materialet ska även författaren vara medveten om att trots avidentifiering gällande namn, kan en detaljerad beskrivning av en person röja identiteten (Vetenskapsrådet 2002). Det här är något vi varit medvetna om i analysen och då det enbart är socialarbetarens yrkesroll som är intressant för undersökningen har vi valt att inte ha med några personliga beskrivningar. Då vi har frågat socialarbetarna om vidare kontakter till

intervjuer kan de komma att förstå vilka som deltagit i undersökningen. För att minska den här risken har vi varit noggranna med att inte prata med socialarbetarna om de andra deltagande eller bekräfta att en kontakt de förmedlade ville delta. Nyttjandekravet beskrivs i att forskare inte får använda insamlade personuppgifter och material till något annat än forskning (Vetenskapsrådet 2002). Det här kommer att beaktas genom att förstöra allt insamlat material efter att uppsatsen godkänts.

5. Teoretiska utgångspunkter

Den här uppsatsen utgår ifrån en övergripande socialkonstruktivistisk teori för att analysera socialarbetarnas berättelser om umgängessabotage vid våld i nära relation. Till det socialkonstruktivistiska perspektivet har vi även valt att analysera huruvida diskurser, makt, genusystemet och könsmaktsordningen förklarar hur socialarbetarna beskriver umgängessabotage och vilka konsekvenser det kan leda till. I nästkommande avsnitt presenteras de här teoretiska utgångspunkterna.

5.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism är ett samhällsvetenskapligt perspektiv som utgår från att världen som vi förstår den är baserad på konstruktioner (Wenneberg 2010). Verkligheten ses som skapad ur kunskap, som i sin tur skapas och upprätthålls i interaktion mellan människor (Burr 2003). Socialkonstruktivismen ifrågasätter tankar om att sociala handlingar skulle vara naturliga. Det går att förklara som att människan kategoriserar världen för att enklare kunna förstå den och uppdelningarna behöver inte vara en objektiv sanning utan ses en produkt skapad av människor (Burr 2003). Søren Barlebo Wenneberg (2010) benämner skapandet som en social process. Vivien Burr (2003) menar att socialkonstruktivismen används för att medvetandegöra att världen inte är svart och vit och att det är ett sätt att kritiskt granska världen (Burr 2003). Socialkonstruktivismen är alltså en teori som genom granskning av fenomen kan hjälpa människan att förstå att världen är skapad av de som lever i den.

En kritik som socialkonstruktivismen möts av är att annan “vanlig” psykologi inte tas i beaktning (Burr 2003). Burr (2003) förklarar det som att socialkonstruktivister exempelvis inte tar psykologiska förklaringar kring människans personlighet i beaktning. Det här menar Burr (2003) kan leda till att socialkonstruktivister inte kan svara på vissa frågor då de bortser

från psykologiska faktorer. Då den här uppsatsen fokuserar på de strukturella, snarare än de psykologiska faktorerna, anser vi att teorin kan användas för att förstå och analysera vårt material. Det socialkonstruktivistiska perspektivet passar på den här uppsatsen då fenomenet umgängessabotage kan ses som en social konstruktion som både socialarbetare, kvinnor och barn behöver förhålla sig till. Teorin appliceras för att förstå socialarbetarnas perspektiv.

5.2 Diskurser och makt

Inom socialkonstruktivismen ryms begreppen diskurser och makt. Vi har analyserat vad socialarbetarna säger utifrån ett diskursivt synsätt där vi utgår från det sammanhang de befinner sig i för djupare förståelse av deras bild av verkligheten. Vi har även valt att utgå från begreppet makt då socialarbetarna i undersökningen poängterar att de, kvinnor och barn behöver förhålla sig till maktinnehavare som de menar är både samhället i form av lagar och myndigheter samt våldsutövande män.

Diskurser förklaras av Mats Börjesson & Eva Palmblad (2007) som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen. Det går inte att se på världen på ett neutralt sätt, som en verklighet, utan världen är föränderlig genom ständig interaktion. Olika sätt att prata om världen ses som olika versioner av verkligheten och en diskursanalytiker undersöker hur de olika versionerna ställs i relation till varandra (Börjesson & Palmblad 2007). Olika personer eller grupper i samhället kan ha olika diskurser kring samma sak (Burr 2003). Diskurser förklaras vidare som att de bygger på den kunskap som människor i ett visst socialt sammanhang anser vara den "självklara" (Burr 1995). Det finns alltså olika bilder av verkligheten beroende på ur vilket perspektiv något observeras. Ingen bild av verkligheten är mer sann eller verklig än någon annan (Börjesson & Palmblad 2007). Diskurser vägleder vidare människors handlande och kan begränsa handlingsutrymmet men även öppna för nya handlingsvägar. Språket har en viktig roll i diskurser och vilka ord samt hur de används konstruerar en verklighet (Börjesson & Palmblad 2007). Det vi har ord på och kan formulera blir därmed ett skapande av diskurser (Mattsson 2015). Språket är en ständig handling som konstruerar, snarare än en färdig produkt som används och genom att namnge något så skapas sammanhang och verklighet.

En förgrundsperson till diskursbegreppet är Michel Foucault. Burr (1995) diskuterar Foucaults maktperspektiv och menar att makt är en konsekvens av rådande diskurser. Den samhällseliga makten menar Foucault (1980) är en teknik som normaliserar och kontrollerar snarare än straffar. Vidare förklaras makt som något som kommer överallt ifrån och utspelas

som ett ständigt föränderligt växelspel (Foucault 1980). Språkets roll är framträdande i Foucaults maktperspektiv (Foucault 1980). Vad människan säger att något är menar Foucault både vara ett maktinstrument och en effekt av makten som kopplar samman kunskap och makt (Foucault 1980). Burr (1995) förklarar vidare att personer som agerar inom den dominerande diskursen är de som innehar makten och kan därmed konstruera kunskap. Foucault (1980) beskriver även makt som relationellt och menar att där makt finns, finns också motstånd.

5.3 Könsmaktsordningen och genussystemet

Vi har använt de analytiska begreppen könsmaktsordningen och genussystemet då uppsatsens empiri visar på en maktobalans gällande kvinnor och män. Begreppen används tillsammans och har likställts för att förklara kön, makt och underordning. Vi har analyserat vårt material med de här begreppen och då fokuserat på kvinnan och barnets underordning i både förhållande till samhällets och mannens makt.

Könsmaktsordningen förklaras som de maktstrukturer som skapar olikheter mellan kvinnor och män på ett sociokulturellt plan (Lykke 2009). Även könshierarkier som skapas och upprätthålls i samhället är en del av könsmaktsordningen (Lykke 2009). Det kan vidare förstås som att kvinnor inte får tillgång till maktpositioner och att de synliggörs som avvikande medan män ses som en icke ifrågasatt norm och självklart tilldelas makt i samhället och i det privata (Mattsson 2015).

Liknande könsmaktsordningen problematiserar Yvonne Hirdman (1988) förhållandet mellan könen kvinna och man och menar att kvinnor generellt, geografiskt och historiskt har ett lägre socialt värde än män. Den sociala kvinnliga underordningen förklaras som något vi människor skapar (Hirdman 1988). Genussystemet är en ordningsstruktur av kön. Den här grundläggande ordningen är förutsättning för andra sociala ordningar samt de ekonomiska och politiska ordningarna (Hirdman 1988). Enligt Hirdman (1988) kan genussystemet kännetecknas av två olika logiker. Den ena logiken menas vara ett isärhållande där kvinnligt och manligt inte bör blandas. Den andra logiken som benämns är hierarki där Hirdman (1988) menar att mannen är normen. Ett sätt som förklarar det är att kvinnan ses som svag och dum och mannen som stark och klok (Hirdman 1988). Utifrån det här går det att utläsa att kvinnan blir det icke normativa som befinner sig längre ner i hierarkin än mannen. Det här kan vidare ses som stereotyper som reflekterar kvinnans sociala underordning (Hirdman 1988). Liknande

det Hirdman (1988) skriver, benämner Simone de Beauvoir (1949/2009) kvinnan som det andra könet utifrån att mannen ses som norm. Beauvoir (1949/2009) förklarar det här som att kvinnor internaliserar att de tillhör det andra könet. Kvinnan och mannen skapas ur det sociala rummet och skapar sig själva i förhållande till andra (Hirdman 1988). Systemet som bestämmer hierarki och underordning skapas av alla, både kvinnor och män (Hirdman 1988). Den hierarki och det system som skapar kvinnan och mannen kan tolkas som en social konstruktion.

En kritik som lyfts mot Hirdmans teori kring genussystemet är att den är för statisk (Carlsson-Wetterberg 1992). Christina Carlsson-Wetterberg menar att det behövs en mer flerdimensionell förklaring till genussystemet, att den inte behöver vara självklar och att Hirdmans funktionalistiska systemtänkande inte är det mest fruktsamma för kvinnlig forskning (Carlsson-Wetterberg 1992). Tina Mattsson (2015) förklarar det som att teorin inte ger utrymme för den komplexitet som kön har i förhållande till klass, sexualitet och etnicitet.

6. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras undersökningens resultat. Vidare analyseras resultatet utifrån tidigare forskning om föräldraalienation samt uppsatsens teoretiska perspektiv. Inledningsvis följer en presentation av socialarbetarna som medverkat i undersökningen därefter följer resultat och analys uppdelat efter undersökningens tre frågeställningar.

6.1 Presentation av socialarbetarna

Socialarbetare 1: Arbetar som verksamhetschef på jour med skyddat boende.

Socialarbetare 2: Arbetar som teamleader och barnansvarig på jour med skyddat boende.

Socialarbetare 3: Arbetar som barnkurator på jour med skyddat boende.

Socialarbetare 4: Arbetar som kurator på jour med skyddat boende.

Socialarbetare 5: Arbetar som samtalsstöd på jour med skyddat boende.

Socialarbetare 6: Arbetar som verksamhetschef och samtalsstöd på jour med skyddat boende.

Socialarbetare 7: Arbetar som familjesamordnare på jour med skyddat boende.

6.2 Umgängessabotage som begrepp i socialt arbete

Enligt tidigare forskning går det att tolka föräldraalienation som en del av umgängessabotage. Det beskrivs dels som ett sätt att skydda barnen (de Alcântara Mendes & Bucher-Maluschke 2017) och dels att begreppet inte bör användas vid våld i nära relation (Milchman 2017; Lapierre & Côté 2016). Resultaten i den här undersökningen visar att socialsekreterarna beskriver umgängessabotage som att det är en skillnad i att använda begreppet när det handlar om relationer med och utan våld samt att det leder till ett professionellt dilemma.

6.2.1 Skillnad i relationer utan och med våld

Socialarbetarna beskriver umgängessabotage som att det finns en skillnad om det finns våld i relationen eller inte. I relationer utan våld lyfter några socialarbetare att en förälder kan sabotera umgänget. I våldsrelationer menar flera socialarbetare dock att det inte borde benämnas som att mamman saboterar ett umgänge eftersom hon frånhåller pappan barnet på grund av rädsla. Umgängessabotage förklaras av några socialarbetare som när en förälder förhindrar umgänge mellan den andra föräldern och barnet.

... det som man kallar om en förälder [har] en dom på umgänge, och den här föräldern, inte fullföljer domen så kallar man ju det umgängessabotage (Socialarbetare 2).

Socialarbetaren menar alltså att det kallas för umgängessabotage när det finns en dom på umgänge som inte följs. Liknande det här förklarar en annan socialarbetare umgängessabotage som när en förälder inte låter den andra föräldern träffa barnet.

Det är ju när ena föräldern, [...] i en vårdnadstvist, att man inte låter den andra föräldern träffa sina barn i den utsträckningen som dom mår bra av och som kanske är bestämt av rätten. Det är väl egentligen så i stora drag jag skulle vilja beskriva det (Socialarbetare 7).

Det här går att likna med Gardners (1985) förklaring av föräldraalienation, att en förälder förhindrar relation och umgänge mellan barnet och den andra föräldern. Nästan alla socialarbetare berättar dock att begreppet umgängessabotage inte är applicerbart vid våld i nära relation då våldet skapar en annan dimension att ta hänsyn till.

Umgångessabotage i 'vanliga' relationer skiljer sig mycket från en våldsrelation, där finns en helt annan aspekt, [...] om någon är för rädd för någon annan så blir det ju lite annat, jag skulle inte kalla det för umgängessabotage (Socialarbetare 4).

Socialarbetaren menar alltså att det inte ska kallas för umgängessabotage när föräldern förhindrar umgänge av rädsla. Liknande menar en annan socialarbetare som ställer sig frågan varför någon skulle sabotera ett umgänge om allt är bra.

Det låter väldigt negativt egentligen umgängessabotage. Men det är klar att om allting är frid och fröjd... Det är det inte i de här kvinnornas liv [...]. För varför skulle man sabotera ett umgänge? Det måste vara någonting som inte stämmer (Socialarbetare 1).

Umgångessabotage beskrivs alltså av några socialarbetare som när en förälder håller barnet borta från den andra, att det styrs utifrån domar om umgänge samt att det inte bör användas när den ena föräldern är rädd för den andre. Vissa socialarbetare i tidigare forskning (de Alcântara Mendes & Bucher-Maluschke 2017; Jenney et al. 2014) menar liknande socialarbetarna i den här undersökningen att umgängessabotage vid våld i nära relation kan leda till mer skada än nytta. Det här går att tolka som att även de anser att umgängessabotage inte bör användas i fall med våld i nära relation. Mattson (2015) beskriver att diskurser skapas genom att formulera ord på fenomen. Vad människan säger att något är menar Foucault (1980) kan vara ett maktinstrument och en effekt av makten. Hur umgängessabotage benämns skapar alltså diskurser och ger även fenomenet makt. De här diskurserna kan vara olika beroende på vem eller vilken grupp som uttalar sig om fenomenet (Burr 2003). Utifrån det socialarbetarna säger går det att utläsa att det finns olika diskurser om umgängessabotage, huvudsakligen att det går att anklaga någon för det och att det är skadligt vid våld i nära relation. Diskursen att umgängessabotage är något som går att anklagas för kan därmed ses en maktutövning över socialarbetare, föräldrar och barn. Hur socialarbetarna i den här undersökningen beskriver umgängessabotage, att det inte fungerar vid våld, kan vidare visa på ett maktmotstånd som enligt Foucault (1980) är en del av maktsystemet.

Det går vidare att utläsa i tidigare forskning att anklagan om umgängessabotage väger tyngre än misstankar om våld (Lapierre & Côté 2016; Milchman 2017). Det går att tolka det socialarbetarna säger om att umgängessabotage inte bör användas vid våld i nära relation som att det är våldet som är det sociala problemet som ska tas i beaktning, inte umgängessabotage. När en våldsutsatt mamma anklagas för umgängessabotage kan det ses som en konkurrens i

vilken anklagan som väger tyngst, våldet mot mamman eller sabotaget mot pappan. Litar myndigheterna på en mamma som vittnar om våld eller en pappa som anklagar mamman för att sabotera barnens umgänge med honom? Den här konkurrensen kan tolkas utifrån genussystemet, där mannen ses som normen och tilldelas mer makt än kvinnan (Hirdman 1988) som att umgängessabotage är ett större socialt problem än våld i nära relation då det är mannen som blir offer för det. När mannen utsätts för umgängessabotage kan det enligt genussystemet antas att han får mer gehör än när kvinnan utsätts för våld. Det går att förstå socialarbetarnas svar som att det är ett större socialt problem att våldsutsatta kvinnor lever under rädslan att bli anklagade för umgängessabotage, snarare än att våldsutövande pappor förhindras kontakt med sina barn.

6.2.2 Ett professionellt dilemma

Ett sätt som socialarbetare på skyddade boenden beskriver konsekvenser av umgängessabotage för socialt arbete är att det leder till ett professionellt dilemma. Socialarbetarna uttrycker att barn inte ska ha umgänge med en våldsutövande pappa under tiden på skyddat boende samtidigt som de upplever att de behöver uppmana till umgänge. De upplever umgängessabotage som ett professionellt dilemma då deras professionella åsikter inte alltid går ihop med deras praktik. Alla intervjupersoner uttrycker att barn inte ska ha umgänge med en våldsutövande pappa under tiden på skyddat boende. En socialarbetare berättar:

Det finns en form av samsyn hos dom allra flesta [skyddade boenden] liksom att umgänge med en misstänkt eller känd våldsutövande person under tid i skyddat boende är kontraproduktivt och att det är inte rättssäkert och att det kan vara farligt och skadligt. Sen är det ju inte så i liksom alla fall (Socialarbetare 5).

En annan socialarbetare betonar att barnets behov av skydd när det är placerat på skyddat boende.

Har socialtjänsten gjort bedömningen att det här är så pass allvarligt att man behöver placera på skyddat boende. Då ska det inte finnas umgänge mellan barn och pappa. Om inte barnet väldigt tydligt uttrycker det [att barnet vill ha umgänge] (Socialarbetare 2).

Att barn som bor på skyddat boende inte ska ha umgänge med sin våldsutövande pappa är också något som Lapierre och Côté (2016) kommer fram till i sin studie. Utifrån att empirin visar på en enhetlig syn på att barn inte ska ha umgänge under tiden på skyddat boende går det att anta att det här är en diskurs på skyddade boenden. Burr (1995) menar att diskurser bygger på den kunskap som människor i ett visst socialt sammanhang ser som den självklara. I fall där pappan utövat våld i familjen kan socialarbetarnas diskurs ses som att det är en självklarhet att barnet inte ska ha umgänge under tiden på skyddat boende, om barnet inte själv vill det.

Några av socialarbetarna beskriver vidare att umgängessabotage leder till att de behöver uppmuntra till umgänge för att undvika risken att kvinnorna anklagas för umgängessabotage. En socialarbetare förklarar att de uppmuntrar till umgänge utifrån tidigare erfarenheter:

Ja, absolut. Det [uppmuntra till umgänge] måste vi. Och vi är ärliga med [det], för vår erfarenhet visar ju att ibland ligger kvinnan till last om hon inte har gått med på umgänget (Socialarbetare 6).

Att socialarbetare på skyddade boenden behöver varna för riskerna att bli anklagad för umgängessabotage är något som Lapierre och Côté (2016) även belyser. Nina Lykke (2009) menar att en del av könsmaktsordningen är könshierarkier som skapas och upprätthålls i samhället. Hirdman (1988) menar att alla människor är medskapande till det här systemet. Det här kan kopplas till vad socialarbetarna berättar i att trots att de inte vill, så känner de ett behov av att uppmuntra till umgänge eftersom konsekvenserna av att inte göra det kan bli värre. Det här kan ses som att de strukturer som finns i samhället kring umgängessabotage upprätthåller könshierarkin oavsett vad socialarbetarna egentligen vill. Könshierarkin går alltså att tolka som så stark att socialarbetare på skyddade boenden behöver uppmana våldsutsatta mammor till att låta sina barn ha umgänge med en våldsutövare.

De flesta av socialarbetarna beskriver att de känner ett dilemma då de själva tycker att det är fel med umgänge under tiden på skyddat boende men samtidigt upplever att de behöver uppmuntra till umgänge för att undvika att kvinnorna anklagas. Några socialarbetare beskriver hur de påverkas av att behöva uppmuntra till ett umgänge som de egentligen tycker är fel. En socialarbetare menar att de måste uppmuntra kvinnorna för att få barnen till umgänget, även när barnet kanske inte vill och den professionelle inte mår bra i det.

Vi påverkas ju av att vi känner oss lite... kluvna. Vi tycker ju som kvinnan och ibland kan vi inte alltid gå in i den känslan som hon har. 'Jag vill inte lämna mina barn.' Och då blir vi liksom den här personen som ska försöka med jo men det blir nog bra försök nu (Socialarbetare 1).

Även en annan socialarbetare menar på att det inte gör något bra med de yrkesverksamma att behöva uppmuntra till umgänge:

Det [är] verkligen att vi ibland begår våld på vår yrkesroll med att behöva [uppmuntra]...vi har haft barn som har sagt 'men vi vill ju inte, varför förstår ni inte [...] varför måste jag träffa pappa? jag vill inte träffa pappa. [...] vi är rädda för pappa.' Och ändå måste vi liksom lite tvinga barnet (Socialarbetare 6).

Det här dilemmat som socialarbetarna upplever kring deras professionella förhållningssätt till umgänge på skyddat boende kan kopplas diskurser. Olika sätt att tala om världen kan ses som olika beskrivningar av verkligheten (Börjesson & Palmblad 2007). Vidare kan olika grupper i samhället ha olika diskurser kring samma fenomen (Burr 2003). Ett sätt att förstå det socialarbetarna säger kan vara att det finns två motsägelsefulla diskurser. Enligt det socialarbetarna säger om att de behöver uppmuntra till umgänge går det att förstå att myndigheter och lagar som socialarbetare på skyddade boenden behöver förhålla sig till handlar inom en diskurs om umgängessabotage som att det är något som ska tas på allvar. På skyddade boenden kan diskursen om umgängessabotage snarare förklaras som att det inte kan existera vid våld i nära relation. Det finns alltså skilda syner på begreppet. Det kan tolkas som att myndigheter och lagar har mer makt än socialarbetarna genom att det är deras beslut som gäller och det kan därmed ses som den rådande diskursen. Vidare går dilemmat att tolka som att socialarbetarna vill handla utanför den rådande diskursen (Burr 1995) för att skydda kvinnan och barnet men behöver, utifrån sin position, förhålla sig till den rådande diskursen, att barnet ska ha umgänge med båda sina föräldrar. Därmed kan socialarbetarnas handlingsutrymme ses som begränsat av den rådande diskursen (Börjesson & Palmblad 2007). Den kluvenhet som socialarbetarna i den här undersökningen vittnar om har inte kunnat utläsas i tidigare forskning.

6.3 Konsekvenser av umgängessabotage för våldsutsatta mammor

Resultaten i den här undersökningen visar att socialarbetare beskriver konsekvenser av umgängessabotage för våldsutsatta mammor som att de kan känna en stor rädsla för att bli anklagade för umgängessabotage, att våldsutövaren kan fortsätta utöva makt och kontroll över den våldsutsatta mamman samt att hon kan få bristande tillit för myndigheter. Liknande resultat har framkommit i tidigare forskning (Haselschwerdt et.al 2011; Lapierre & Côté 2016; Saini et al. 2012).

6.3.1 Rädsla att bli anklagad

En konsekvens av att riskera att anklagas umgängessabotage för våldsutsatta mammor som socialarbetarna betonar är rädsla. Alla socialarbetare i den här undersökningen menar att det är ovanligt att kvinnor som bor på skyddade boenden blir anklagade för umgängessabotage. Det här menar de beror på att kvinnorna känner en så stor rädsla för att bli anklagade att de går med på att barnet ska ha umgänge trots att de egentligen inte vill, för att undvika risken att anklagas och förlora vårdnaden. En socialarbetare beskriver den här rädslan som följande:

Jag upplever det som att det här tilltvingandet av umgänge gör att, det skapar så mycket... oreda och skräck nästan. Att man är så rädd att inte tillgodose att man går med på nästan vad som helst (Socialarbetare 6).

Alla socialarbetare håller med om att den stora rädslan kvinnorna bär på är att de ska förlora vårdnaden om barnen och en socialarbetare förklarar det som att:

Ja, absolut [finns det en stor rädsla att förlora vårdnaden]. Man vill göra rätt. För att det finns ju en risk att han får ensam vårdnad [...] man blir väldigt noga med att hålla exakt det som är sagt för att man är jätterädd för konsekvenserna av det om man inte gör det (Socialarbetare 3).

Även Lapierre och Côté (2016) betonar att rädslan för att bli anklagad och rädslan om att förlora vårdnaden är det som styr kvinnorna till att tvinga sina barn till ett umgänge med deras våldsutövande pappa. Humm (1992) beskriver att kvinnor kan internalisera att de tillhör det andra könet. Anledningen till kvinnornas rädsla att anklagas för umgängessabotage kan

därmed tolkas som att den beror på att de har internaliserat att de är det andra könet och därmed handlar medvetet eller omedvetet utifrån att mannen har mer makt än dem.

Umgångessabotage påverkar alltså de våldsutsatta kvinnorna även om de inte blir anklagade eftersom de beskrivs anpassa sig efter risken att anklagas. För att inte bli anklagade menar socialarbetarna att kvinnorna går med på att låta barnet ha umgänge. Genom att kvinnorna tvingas till att låta sina barn ha umgänge med en våldsutövande pappa går det att tolka det socialarbetarna säger som att kvinnorna anpassar sig till den rådande diskursen om att barn ska ha umgänge med båda sina föräldrar. Utifrån Burr (1995) som menar att personer som agerar inom den rådande diskursen har makten, kan det tolkas som att kvinnorna får mer makt och kontroll om de handlar inom diskursen och går med på umgängen vilket leder till att de inte anklagas för umgångessabotage. Om de däremot skulle vägra den våldsutövande pappan umgänge finns risken att de anklagas vilket enligt socialarbetare 3 kan leda till att förlora vårdnaden. Det kan därmed ses som att kvinnorna har mer kontroll över situationen om de följer den rådande diskursen om att barn ska ha umgänge med båda sina föräldrar.

6.3.2 Fortsatt utsatthet av våldsutövarens makt och kontroll

En ytterligare konsekvens av att anklagas eller riskera att anklagas för umgångessabotage för våldsutsatta mammor är att det kan vara ett sätt för våldsutövaren att fortsatt utöva makt och kontroll. De flesta av socialarbetarna menar vidare att genom hot om umgångessabotage kan den våldsutövande pappan använda barnen som ett maktmedel över mamman. En socialarbetare beskriver:

De här männen har ett behov av att ha makt och kontroll. Och de vill ju inte förlora den, kan de liksom fortsätta kontrollera den här kvinnan genom barnen så gör de ju det. Och hon måste ha kontakt med honom på ett eller annat sätt tills ungarna är 18 år (Socialarbetare 1).

Socialarbetaren betonar att mamman behöver ha kontakt med pappan tills barnen är 18 år och visar därmed på hur långvarig kontrollen som beskrivs kan bli. En annan socialarbetare förklarar vidare att umgångessabotage även kan vara ett sätt för en förälder att använda föräldraskapet som ett maktmedel:

Någon som har utövat makt och kontroll över en annan person och använder föräldraskapet eller liksom barnet på något vis i att... Kanske också hindra partnern

eller med-föräldern att kunna gå vidare och leva ett eget självständigt liv (Socialarbetare 5).

Att den våldsutövande pappan kan utöva fortsatt kontroll över den våldsutsatta mamman när hon bor på skyddat boende, kan liknas vid det Lapierre och Côté (2016) skriver. De betonar vikten av att vara medveten om att mannens kontroll och makt kan fortsätta efter en separation (Lapierre & Côté 2016). Vad gäller att barnet kan användas som ett maktmedel av den våldsutövande pappan beskrivs liknande scenario av Haselschwerdt et.al (2011), som menar att barnet kan användas som ett vapen för kontroll över mamman. Den tidigare forskningen samt vad socialarbetarna i den här undersökningen beskriver går att koppla till det Lykke (2009) skriver om könshierarkier som en del av könsmaktsordningen. Utifrån Lykke (2009) går det att tolka pappans sätt att använda barnen som ett maktmedel över mamman, genom att anklaga henne för umgängessabotage, som att han upprätthåller könshierarkin. Formuleringen i föräldrabalken 6 kap 2.a § att barnets behov av nära och god kontakt till båda föräldrar ska tas i beaktning går även att se som ett upprätthållande av könshierarkin när lagen ska appliceras på våldsutsatta mammor och barn. Den här formuleringen värdesätter barnets kontakt med båda föräldrarna. Synen att barns kontakt med båda sina föräldrar ska värdesättas kan utifrån könsmaktsordningen (Lykke 2009) tolkas gynna föräldrar som utövat våld. Det här kan alltså tolkas som ett sätt att upprätthålla mannens makt och möjlighet att utöva kontroll över kvinnan via barnet.

De flesta av socialarbetarna menar även att männen kan utöva kontroll via myndigheter. Att anklaga mamman för umgängessabotage kan vara en sådan kontroll, eller att den våldsutövande pappan misskrediterar mamman och framhåller sig själv som den mest välfungerande. En socialarbetare menar att vissa våldsutövande män hotar mamman genom att säga att han ska prata illa om henne inför myndigheter.

Det kan ju ibland också vara en strategi som en [vålds]utövare har. Att ja men [...] 'om du berättar eller om du går till polisen så kommer jag och säga till dem att du ljuger, att du är psykiskt sjuk, att du... inte kan ta hand om barnet och jag kommer göra de här sakerna och så kommer jag få barnet' (Socialarbetare 5).

Att våldsutövande föräldrar utövar kontroll över den andra föräldern via myndigheter kan kopplas till vad Michael Saini et al. (2012) skriver om att föräldrar i vissa fall söker hjälp från myndigheter för att gynna sin egen position genom att betona misstag den andra föräldern

gjort. Socialarbetarna beskriver att den våldsutövande pappan kan utöva kontroll över den våldsutsatta mamman via myndigheter vilket är något som kan kopplas till Hirdman (1988) och genussystemet. Enligt Hirdman (1988) genomsyrar genussystemets ordning alla sociala, ekonomiska och politiska ordningar och det kan därmed antas att genussystemet även genomsyrar myndigheter. Det kan därmed tolkas som att mannens egenskaper värderas högre än kvinnans, i kontakt med myndigheter och därmed har större möjlighet än kvinnan i att bli trodd av myndigheter. Det kan även tolkas som att pappan med avsikt kontrollerar mamman genom att utnyttja hennes utsatta situation och sitt maktövertag.

6.3.3 Bristande tillit till myndigheter

En tredje konsekvens av att anklagas eller riskera att anklagas för umgängessabotage för våldsutsatta mammor menar socialarbetarna är att kvinnornas tillit till myndigheter påverkas negativt. Det här förklaras exempelvis som att kvinnorna känner ett svek från myndigheterna, att det finns en känsla av orättvisa då den våldsutövande sällan får några konsekvenser och att det finns en ovisshet om de ska bli trodda. En socialarbetare nämner att kvinnorna inte har någon tillit till myndigheter.

Tillit till myndigheter? Det är noll. Minus noll skulle jag vilja säga (Socialarbetare 1).

En annan socialarbetare berättar hur våldsutsatta kvinnor beskrivit sin känsla gentemot rättssystemet och samhället.

Vi har ju ofta mammor som säger såhär att nu är det ju inte han som utsätter mig, nu är det hela rättssystemet och samhället som utsätter mig för våld och övergrepp (Socialarbetare 3).

Vidare har en socialarbetare berättat att våldsutsatta kvinnor upplever en ovisshet om de ska bli trodda på.

För det är många som också säger det att det är jättejobbigt att gå och träffa x, y, z och berätta samma sak hela tiden. Och inte veta om, om jag blir trodd eller inte eller vad det ska leda till (Socialarbetare 5).

Liknande resultat kan urskiljas ur de Alcântara Mendes och Bucher-Maluschkes undersökning (2017) där anklagan för umgängessabotage förklaras som ett maktmedel från samhällets sida.

Lapierre och Côté (2016) skriver liknande om att rättsväsendet kan ses som ännu ett dysfunktionellt förhållande för kvinnorna att hantera. Tidigare forskning och socialarbetarna i den här undersökningen menar alltså att de våldsutsatta kvinnorna har en bristande tillit till myndigheter. Det här menar socialarbetare 5 bland annat beror på att kvinnorna inte upplever sig trodda. Att inte känna sig trodd kan kopplas till det Hirdman (1988) skriver om att mannen är norm, vilket kan ses som en orsak till att kvinnor känner att de inte värderas lika högt som män. Med det här i beaktning kan det antas bli svårare för kvinnan att få sin röst hörd.

Socialarbetarna vittnar om att kvinnorna har en bristande tillit till myndigheter vilket kan ses som en diskurs som skapas av att kvinnorna pratar om myndigheter på ett visst sätt (Börjesson & Palmblad 2007). Myndigheternas diskurs kan se annorlunda ut än kvinnornas. Burr (1995) belyser att personer som handlar inom den rådande diskursen har makten och kan generera ny kunskap. Eftersom det enligt socialarbetarna är myndigheterna som har mer makt än kvinnorna kan det tolkas som att det är myndigheternas diskurs som är rådande och att myndigheterna har möjlighet att generera ny kunskap. Det här går vidare att tolka som att myndigheternas version av verkligheten är det som kvinnorna behöver förhålla sig till vilket kan vara en orsak till att kvinnorna upplever bristande tillit till myndigheter.

6.4 Konsekvenser av umgängessabotage för våldsutsatta barn

En konsekvens för barn av umgängessabotage som framkommit ur intervjuerna är att barn behöver ha umgänge med en våldsutövande pappa för att förhindra att mamman anklagas. Den här konsekvensen har varit genomgående i empirin, varför analysen fokuserar på vad umgänget kan leda till för barnet. Från vad som framkommit i intervjuerna är det ovanligt att umgänge på plats sker under tiden på skyddat boende. Dock förefaller umgänge över telefon eller videosamtal, vilket kommer att innefattas i benämningen av umgänge. Tidigare forskning har visat att det är viktigt att barnet har kontakt med båda föräldrarna (Jenney et al. 2014; Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011), något som de flesta socialarbetare i den här undersökningen menar behöver utredas i förhållande till den specifika situationen. Vidare har forskning visat på liknande konsekvenser för barn av att ha umgänge med en våldsutövande förälder (Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011; Lapierre & Côté 2016; Johansen, Svendsen & Sundet 2017; Shea Hart 2010) som empirin i den här undersökningen. De här konsekvenserna rubriceras som att barns vilja förbises, att barnet behöver ta ansvar över umgänget och att barnet upplever otrygghet och rädsla.

6.4.1 Barnens vilja förbises

Samtliga socialarbetare som medverkat i den här undersökningen betonar att det är viktigt att se till barnets vilja och att barn blir hörda. Vidare uttrycker alla intervjupersoner att barns vilja i vissa fall förbises i beslut om umgänge. Flera socialarbetare lyfter att barn kan uppleva att de inte blir hörda och känna sig tvingade till umgänge vilket kan lämna dem med en känsla av att de inte kan vara med och påverka sin situation.

Även om barnen säger att de inte vill träffa sin våldsutövare så blir det ofta så iallafall för det finns ett juridiskt beslut på det och då blir det så, det är svårt för dem att vägra, tyvärr (Socialarbetare 7).

En annan socialarbetare menar att det kan påverka umgänget när det är någon annan som har bestämt att barnet ska träffa pappan.

Det är svårt att någon annan har bestämt. Det tror jag påverkar umgänget mycket. Oavsett om det är någon annan som har bestämt att jag ska träffa pappa eller om det är någon annan som har bestämt att jag inte får träffa min pappa (Socialarbetare 3).

Vidare ifrågasätter samtliga socialarbetare för vems skull umgänget genomförs och menar att umgänget blivit för en av föräldrarnas skull och inte för barnens skull. De uttrycker att det är barnets rätt till föräldern som ska beaktas vilket står i FB 6 kap 2.a §.

Jag är ju väldigt kritisk till hur det är utformat i dagsläget och även om man säger att det är barns rätt till sina föräldrar så är det ju väldigt ofta i praktiken ändå föräldrarnas rätt till sina barn (Socialarbetare 2).

Vidare ställer en annan socialarbetare sig frågan varför barn utsätts för att träffa en person som utövat våld.

Det finns ingen, ingen våldsutsatt som behöver sätta sig i den situationen mer än i en rättegång, så varför utsätter vi våra barn för det här? [...] Det blir ju som att uppleva sitt trauma hela tiden, jag undrar vad det innebär för barn egentligen och är det som jag sa innan är det verkligen barnets rätt till sina föräldrar eller är det föräldrarnas rätt till sina barn (Socialarbetare 4).

Även Ann-Kristin Svendsen, Birgit Svendsen och Rolf Sundet (2017) menar att det är viktigt att socialarbetare tar sig tid till att lyssna till barn som utsatts för våld. Burr (1995) förklarar att personer som agerar inom den rådande diskursen har makten och vidare möjlighet att generera ny kunskap. Utifrån att barnen ges bristande makt att påverka sin situation kan det tolkas som att deras version av verkligheten förbises (Börjesson & Palmblad 2007). De har därmed varken makt eller möjlighet att generera ny kunskap. Det kan tolkas som att socialarbetarna menar att de som har möjlighet att bestämma och påverka främst är pappan och rättsväsendet via domslut om umgängen. Utifrån genussystemet menar Hirdman (1988) att mannen benämns som normen. Då barn inte är män skulle det kunna tolkas som att barn precis som kvinnan inte är normen och därmed inte har makt. Mannen är den som i samhället tilldelas makten (Hirdman 1988) vilket också går att läsa in i empirin då barn behöver anpassa sig till att ha umgänge med våldsutövande fäder. Utifrån ett genussystem går det alltså att tolka barnet som underordnat då det, enligt socialarbetarna i den här undersökningen, inte alltid får sin röst hörd i frågan om umgänge med pappa.

Ett par socialarbetare lyfter att det är viktigt att lyssna på barn oavsett ålder.

Du tar in vad barnen tycker och tänker efter de är 12 [år], men en sjuåring kan likaväl säga jag vill inte träffa min pappa för jag tycker inte att han är snäll. Då måste man ta hänsyn till det. Jag tycker det är jätteviktigt (Socialarbetare 3).

Ålder går att se på som en social konstruktion (Burr 2003). En socialarbetare betonar att åldersgränsen för när barns åsikter tas mer i beaktning är vid 12 års ålder vilket kan tolkas som en social konstruktion. Att barns åsikter ska tas i beaktning utifrån ålder och mognad är stadgat i FB 6 kap 2.a §. Om det ska finnas en åldersgräns så behöver gränsen sättas någonstans och bedömningen kan, enligt ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, ses som skapat av människor och samhället. När ett barns åsikter ska tas i beaktning har därmed inte en naturlig eller given gräns. Utifrån det socialarbetare 3 lyfter kan det dock tolkas som att barnen bör ha större roll i besluten än de ges i nuläget.

6.4.2 Barnet behöver ta ansvar över umgänget

För att umgänget ska bli av och mamman inte anklagas för umgängessabotage menar samtliga socialarbetare att en konsekvens blir att det läggs ett stort ansvar på barnen. Nästan alla

socialarbetare menar att ansvar läggs på barnen i att inte röja det skyddade boendet barnet och mamman bor på. Det här menar de är ett stort och icke åldersadekvat ansvar att lägga på ett barn. Det här leder till att barnen inte kan berätta vad de gör under dagarna då pappan isåfall kan lista ut var de befinner sig. En socialarbetare menar att en anledning till att umgänge inte ska ske under tiden på skyddat boende är att det läggs ett ansvar på barnen:

Vi tycker aldrig att man ska ha umgänge när man bor på skyddat boende. Man ska inte lägga det ansvaret på barn för det är de som har umgänge, det är de som måste vara tysta, det är de som inte får berätta var de går i skolan, var de bor, hur det ser ut utanför på gatan (Socialarbetare 2).

Liknande berättar en annan socialarbetare om att barnet kan ta på sig ett vuxenansvar i förhållande till umgänget.

Det finns barn som säger att det är bättre att jag åker dit mamma, så håller han sig lugn. Så dom tar liksom ansvar, vuxenansvar och säger jag åker dit (Socialarbetare 1).

Att barn behöver hantera och ta ansvar i relation till en våldsam pappa är också något som Shea Hart (2010) uppmärksammar i sin undersökning. Johansen, Svendsen och Sundet (2017) menar att barn kan läsa in signaler i sin förälders beteende och ta ansvar att anpassa sig efter det. Samhället och lagar kan ses som konstruerat av människor och inte naturgivet (Wenneberg 2010). Enligt det här perspektivet går det att tolka umgänge och umgängessabotage som uppbyggt av människor och leder till konsekvensen att barnet tar ansvar över umgänge. Det går även att utifrån socialarbetarna tolka att umgängessabotage är uppbyggt utan tillräcklig hänsyn till barnen. Vidare kan umgänget med pappan och det ansvar som enligt socialarbetarna läggs på barnen tolkas som en kontrollerande makt. Foucaults maktperspektiv går ut på att makt genererar kontroll och normalisering istället för straff (Foucault 1980). Utifrån det här går det att tolka ansvaret som barnen tar i förhållande till umgängessabotage som ett maktutövande. Maktutövandet kan tolkas som kontroll att ha umgänge med någon de inte vill ha umgänge med och kan även leda till en normalisering av våldsutövande pappor. När barn har umgänge under tiden de bor på skyddat boende kan de vidare inte berätta var de befinner sig, vilket kan ses som en typ av kontroll av deras språk. Språket är en central punkt i Foucaults (1980) maktperspektiv, på så vis att det är via språket makt kan utövas. Det kan därmed tolkas att barn vars språk kontrolleras kan uppleva en känsla av maktlöshet.

6.4.3 Barnet upplever otrygghet och rädsla

När hotet om anklagan om umgängessabotage leder till att barn behöver ha umgänge med en våldsutövande pappa menar några socialarbetare att det kan leda till att barnet upplever en känsla av otrygghet och rädsla. Umgänget beskrivs av en socialarbetare som att barnet rivs upp från sin trygga miljö och vardag. En socialarbetare uttrycker att barn kan uppleva otrygghet i umgängen med pappa och att det kan påverka dem negativt.

Det påverkar dem [barnen] att de ska behöva träffa pappa. Det är en otrygghet i det. Vi har de barnen som mår jättedåligt och när de börjar träffa pappa så märker man att de mår sämre. Och det händer ju också att barnen också blir utsatta för våld av pappa men ändå ska träffa pappa. Så de påverkas jättemycket (Socialarbetare 4).

Nästan alla socialarbetare betonar att barnen även kan känna rädsla vid umgänget. En socialarbetare beskriver att barnen behöver anpassa sitt beteende eftersom det finns ett latent hot från pappan.

Det behöver inte va en pappa som har slagit dom men dom har sett att han har slagit mamma och att dom har utövat våld mot mamma. Och att det där blir att han kan göra det mot mig. Det där latent som ligger är hela tiden att jag måste göra rätt annars händer det här. Att också ha den påverkan att jag måste göra rätt, för annars vet jag inte vad pappa gör (Socialarbetare 3).

En annan socialarbetare menar att det viktigaste inte är att barnet ska ha två föräldrar, särskilt när det förekommer våld i hemmet. Socialarbetaren menar att det är önskvärt, men att en pappa som utövar makt inte är en bra förälder:

I de bästa av världar vill vi ju att man [barnet] ska ha bra relation till båda föräldrarna. Men det här är ju inte en vanlig familj... det här är en man som utövar makt och kontroll och våld (Socialarbetare 1).

Liknande det socialarbetarna i den här undersökningen berättar menar Lapierre och Côté (2016) och Johansen, Svendsen och Sundet (2017) att umgänge med en våldsutövande pappa kan leda till anknytningsproblem, rädsla och en känsla av otrygghet. I andra artiklar som behandlar ämnet umgänge vid våld i nära relation går det att utläsa att bibehållen kontakt med båda föräldrarna är något som värderas högt (Jenney et al. 2014; Haselschwerdt, Hardesty &

Hans 2011). Några av socialarbetarna i den här undersökningen betonar att det är önskvärt att erbjuda barnet bibehållen kontakt med pappan men att det kan leda till större skada för barnet än att inte ha någon kontakt alls (socialarbetare 1 och 5). Det går alltså att tolka resultatet av den här undersökningen som att socialarbetarna anser barnets känsla av trygghet som viktigare än kontakt med båda föräldrarna. Socialarbetarna i den här undersökningen menar att barnet inte behöver ha ett umgänge under tiden på skyddat boende som barnet inte vill ha. Artiklarna nämnda ovan (Jenney et al. 2014; Haselschwerdt, Hardesty & Hans 2011) menar däremot att barn ska ha kontakt med våldsutövande fäder. Det här går att tolka som att det finns olika diskurser (Burr 1995) för olika socialarbetare. Den ena diskursen kan tolkas som att barnen ska ha kontakt med pappan och den andra som att barnets trygghet är viktigare än kontakt med pappan. Enligt Foucaults maktperspektiv ses makt som en konsekvens av den rådande diskursen (Burr 1995). Hur saker benämns är även ett sätt att handla inom makten samt bidra till den (Foucault 1980). Diskursen att barnet ska ha kontakt med pappan kan ses som ett resultat och en bibehållning av makten till pappan då barnets kontakt med honom anses som viktig. Det här går vidare att tolka som ett bidrag och en bibehållning av könsmaktsordningen (Lykke 2009). Utifrån det socialarbetarna menar om att barnets behov av trygghet under tiden på skyddat boende väger tyngre än deras kontakt med pappan går det att tolka att de genom att uttrycka det här gör motstånd mot könsmaktsordningen.

7. Avslutande diskussion

I det här avslutande kapitlet följer en sammanfattning kring undersökningens resultat med koppling till syfte och frågeställningar. Vidare motiveras undersökningens relevans, särskilda metodologiska konsekvenser och till sist presenteras vidare forskning som upplevs vara av intresse att undersöka.

Den här uppsatsen har besvarat hur socialarbetare på skyddade boenden beskriver umgängessabotage, att anklagas eller riskera att anklagas för det och vilka konsekvenser det leder till för socialt arbete, våldsutsatta mammor och deras barn. Den inledande frågeställningen visar på att socialarbetare på skyddade boenden beskriver umgängessabotage främst som när en förälder inte lämnar ifrån sig sitt barn för att den är rädd för den andre föräldern. De betonar även att begreppet inte är applicerbart vid våld i nära relation. Vidare beskrivs konsekvenser av umgängessabotage för socialt arbete av socialarbetarna som att det skapar ett professionellt dilemma. Dilemmat består i att de tycker att det är fel att ett barn ska

ha umgänge med en våldsutövande pappa under tiden på skyddat boende. Samtidigt som de måste förhålla sig till att om barnet inte har umgänge med den våldsutövande pappan kan det leda till att den våldsutsatta mamman blir anklagad för umgängessabotage.

Den andra frågeställningen presenterar att socialarbetare på skyddade boenden beskriver flera konsekvenser av risken att anklagas för umgängessabotage för våldsutsatta föräldrar. En av konsekvenserna är att den våldsutsatta mamman upplever rädsla för att anklagas, att hon fortsatt kan utsättas för makt och kontroll av den våldsutövande pappan och att det kan skapa en bristande tillit till myndigheter.

Den tredje och sista frågeställningen besvarar att socialarbetare på skyddade boenden ser främst en konsekvens för barn av att deras våldsutsatta mamma anklagas eller riskerar att anklagas för umgängessabotage. Den konsekvensen är att barn behöver ha umgänge med en våldsutövande pappa för att förhindra att mamman blir anklagad. Det här leder enligt socialarbetarna i sin tur till att barnets vilja förbises i frågor om umgänge, att barnet behöver ta ansvar på olika sätt via umgänget och att barnet upplever otrygghet och rädsla i samband med umgänge.

Resultatet från den här undersökningen är viktigt då anklagan eller risken att anklagas för umgängessabotage leder till flera och stora konsekvenser för våldsutsatta mammor och barn. De här mammorna och barnen befinner sig redan i en utsatt situation. Enligt FB kap 6 § 2a benämns det att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut som rör umgänge och enligt SoL 5 kap 11 § ska socialnämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Det är därmed socialnämndens ansvar att se till att de här personerna får hjälp. Som det ser ut idag beskriver socialarbetarna på skyddade boenden att begreppet umgängessabotage förhindrar den hjälp mammorna och barnen behöver. Våldsutsatta mammor och barn tvingas ha kontakt med sin våldsutövare. Socialarbetarna som deltagit i den här undersökningen har alla berättat att det här är ett viktigt ämne att lyfta som de tyvärr möter oftare än de önskar.

En metodologisk konsekvens av undersökningens utförande är att vi under arbetets gång har korrigerat syfte och frågeställningar för att säkerställa att de besvaras. Det här kan ha påverkat resultatet på undersökningen på så vis att ingången har förändrats. Det är dock inga markanta förändringar som gjorts. En ytterligare konsekvens är att den insamlade empirin var omfattande vilket till en början var överväldigande. Det har varit en utmaning att navigera i

ett material om 120 sidor och därmed finns risk att bedömningen vid materialets kodning kan ha lindriga brister.

Under uppsatsens genomförande har det blivit tydligt att det finns begränsad forskning på umgängessabotage med koppling till våld i nära relation. Särskilt tydligt har det blivit att forskningsfältet i Sverige är begränsat. Det är därför av vikt med vidare forskning på ämnet. Den här uppsatsen har väckt intresse att vidare undersöka hur socialarbetare som arbetar inom socialtjänsten beskriver umgängessabotage. Flera av socialarbetarna i undersökningen har diskuterat att socialtjänstens beslut påverkar deras arbete och det hade varit av intresse att undersöka om det finns likheter och skillnader i syn på umgängessabotage. Då socialarbetarna även uttryckt en förhoppning gällande barnens rätt i samband med att barnkonventionen har blivit svensk lag, hade det varit av intresse att göra om undersökningen en tid efter att den trätt i laga kraft. Ytterligare hade det varit intressant att undersöka kvinnors och barns egna berättelser och erfarenheter av umgängessabotage. Det är trots allt den frågan främst berör.

8. Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Alvehus, Johan (2013) *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber.

Alvesson, Mats & Kaj Sköldberg (2017) *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Baker, Amy J. L. (2006) Patterns of Parental Alienation Syndrome: A Qualitative Study of Adults Who were Alienated from a Parent as a Child. *American Journal of Family Therapy*, 34 (1): 63-78.

Beauvoir, Simone de, Constance Borde & Sheila Malovany-Chevallier (1949/2009) *The second sex*. New York: Alfred A. Knopf. [Ursprunglig titel: Le deuxième sexe].

Berg, Rita (2011) Parental Alienation Analysis, Domestic Violence, and Gender Bias in Minnesota Courts. *Law & Inequality: A Journal of Theory and Practice*, 29 (1): 5-31.

Broberg, Anders, Linnéa Almqvist, Ulf Axberg, Karin Grip, Kjerstin Almqvist, Ulrika Sharifi, Åsa K Cater, Anna Forssell, Maria Eriksson, Clara Iversen (2011) *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma – resultat från en nationell utvärdering*. Göteborg: Psykologiska institutionen.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje uppl. Stockholm: Liber.

Burr, Vivien (1995) *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.

Burr, Vivien (2003) *Social constructionism*. Andra uppl. London: Routledge.

Börjesson, Mats & Eva Palmblad (2007) Introduktion. I: Börjesson Mats & Eva Palmblad (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber

Carlsson-Wetterberg, Christina (1992) Från patriarkat till genussystem - och vad kommer sedan? *Tidskrift för genusvetenskap*, 3: 34-48.

Christenson, Gerda, Jenny Westerstrand, Maria Rashadi, Gita Rajan, Olga Persson, Zandra Kanakaris, Susanne Bergenbrant Glas, Leila Qaraee, Clara Berglund och Birgitta Holmberg (2019) *Skydda våra barn från pappor som är förövare. Debattörerna: Vi kräver barns rätt i domstolarna – avskaffa begreppet umgängessabotage*.
<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/RRzGrO/skydda-vara-barn-fran-pappor-som-ar-forovare>
Hämtat: 2019-11-05.

de Alcântara Mendes, Josimar Antônio & Julia Sursis Nobre Ferro Bucher-Maluschke (2017) Destructive Divorce in the Family Life Cycle and its Implications: Criticisms of Parental Alienation. *Psicologia: Teoria e Pesquisa*, 33: 1–8.

Diesen, Eva (2016) *Våld och vårdnad - Lagstiftning och praxis*. Stockholm: Roks.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra uppl. Stockholm: Liber.

Eriksson, Maria (2007) *I skuggan av pappa - Familjerätten och hanteringen av fäders våld*. Fjärde uppl. Diss. Uppsala Universitet.

Eriksson, Maria (2019) Särskild sårbarhet - våldsutsatta kvinnor och barn som upplever våld. I: Heimer, Gun, Annika Björck, Ulla Albért & Ylva Haraldsdotter (red.) *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar*. Fjärde uppl. Studentlitteratur, Lund.

Foucault, Michel (1980) *Sexualitetens historia 1 Viljan att veta*. Stockholm: Gidlund.

Frenzel, Anna (2014) *Brott i nära relationer - En nationell kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Gardner, Richard A (1985) Recent Trends in Divorce and Custody Litigation. *Academy Forum*, 29 (2): 3-7.

Harding, Sandra (1992) Rethinking standpoint epistemology: What is “strong objectivity?”. *The Centennial Review*, 36 (3): 437-470.

Haselschwerdt, Megan L, Jennifer L Hardesty, Jason D Hans (2011) Custody Evaluators’ Beliefs About Domestic Violence Allegations During Divorce: Feminist and Family Violence Perspectives. *Journal of Interpersonal Violence*, 26 (8): 1694–1719.

Hirdman, Yvonne (1988) *Genussystemet - Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Uppsala: Maktutredningen.

Isdal, Per (2017) *Meningen med våld*. Andra uppl. Stockholm: Gothia Fortbildning AB.

Jenney, Angelique, Faye Mishna, Ramona Alaggia & Katreena Scott (2014) Doing the right thing? (Re) Considering risk assessment and safety planning in child protection work with domestic violence cases. *Children and Youth Services Review*, 47 (1): 92-101.

Johansen, Ann-Kristin, Birgit Svendsen & Rolf Sundet (2017) Children who experience domestic violence - dilemmas in social work practice. *European Journal of Social Work*, 20 (5): 741–753.

Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (2019) Etik i forskning och etiska dilemman - En introduktion. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra uppl. Malmö: Gleerups.

Lantz, Annika (2013) *Intervjumetodik*. Tredje uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lapierre, Simon & Isabelle Côté (2016) Abused women and the threat of parental alienation: Shelterworkers' perspectives. *Children and Youth Services Review*, 65: 120–126.

Lykke, Nina (2009) *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Stockholm: Liber.

Mattsson, Tina (2015) *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. Andra uppl. Malmö: Gleerups Utbildning.

Mellberg, Nea (2002) *När det överkliga blir verklighet: mödrars situation när deras barn utsätts för sexuella övergrepp av fäder*. Diss. Umeå: Universitet.

Milchman, Madelyn Simring (2017) Misogyny in New York custody decisions with parental alienation and child sexual abuse allegations. *Journal of Child Custody*, 14 (4): 234–259.

Nygren, Lennart (2019) Risken finns, finns nyttan? Etikprövningen och den kvalitativa forskningen. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Andra uppl. Malmö: Gleerups.

Ryen, Anne (2004) *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber ekonomi.

Rösare, Peter (2015) *Det gäller barnen: Barn och unga på skyddat boende*. Stockholm: Premiss med stöd av Unizon.

Saini, Michael, Tara Black, Kristen Lwin, Alena Marshall, Barbara Fallon & Deborah Goodman (2012) Child protection workers' experiences of working with high-conflict separating families. *Children and Youth Services Review*, 34 (7): 1309-1316.

Schreier, Margrit (2014) Qualitative Content Analysis. I: Flick, Uwe (red.) *The SAGE Handbook of qualitative data analysis*, Los Angeles: SAGE

SFS 2006:458. *Lag om ändring i lagen (1949:381) Föräldrabalk*.

SFS 2012:776. *Lag om ändring i lagen (2001:453) Socialtjänstlag*.

Shea Hart, Amanda (2010) Children's needs compromised in the construction of their 'best interests'. *Women's Studies International Forum*, 33 (3): 196–205.

Socialstyrelsen (2019) *Våld i nära relationer*. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/>. Hämtat: 2019-10-15.

Teoh, Jennifer, Grace Shng & Chi Meng CHU (2018) Parental alienation syndrome: Is it valid? *Singapore Academy of Law Journal*, 30 (Special issue): 727–755.

Unicef (2018) *Fakta om våld mot barn - Inget barn ska behöva utsättas för våld*. <https://unicef.se/fakta/vald-mot-barn>. Hämtat: 2019-11-06.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wenneberg, Søren Barlebo (2010) *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Andra uppl. Malmö: Liber.

9. Bilagor

Bilaga ett: Intervjuguide

Introduktion

- Presentation av studenterna
- Presentera syftet
- Presentera ramarna för intervjun
- Presentera forskningsetiska ramar för deltagande

Bakgrundsfrågor

- Hur länge har du arbetat här?
- Vad har du för tidigare arbetslivserfarenhet? Har du arbetat med något liknande tidigare?
- Har du någon utbildning? Om ja, vilken?

Introduktionsfrågor

- Hur skulle du beskriva begreppet umgängessabotage?
- Hur ofta möter du våldsutsatta som anklagas för umgängessabotage?
- Hur ser du på våld?
- Vilka tar ni emot på boendet, är det separatistiskt?

1. Umgängessabotages påverkan på arbetet

- Hur skulle du beskriva att umgängessabotage påverkar ditt arbete med våldsutsatta föräldrar och barn?
 - 1 Uppmuntra till umgänge
 - 2 Bygga relation, tillit
 - 3 Förebyggande arbete
 - 4 Lagrum, barnkonventionen
- Har du något du vill tillägga angående arbetssätt?

2. Konsekvenser för föräldrar av umgängessabotage

- Hur skulle du beskriva konsekvenser av att anklagas för umgängessabotage som våldsutsatt förälder?
 - 1 Rädsla för att förlora vårdnad
 - 2 Tillit till myndigheter
 - 3 Våldsutövarens kontroll
 - 4 Erfarenhet av den våldsutövande
- Har du något du vill tillägga angående föräldrar?

3. Konsekvenser för barn av umgängessabotage

- Hur skulle du beskriva konsekvenser för barn vars våldsutsatta förälder anklagas för umgängessabotage?
 - 1 Umgänge med våldsutövande förälder
 - 2 Säkerhet
 - 3 Ansvar
 - 4 Tillit till föräldrar
 - 5 Förhindrad kontakt med en förälder
- Har du något du vill tillägga angående barns påverkan?

Avslutning

- Har du något mer att lägga till som du tycker är viktigt?
- Är det okej att vi hör av oss till dig om det är något som sagts under intervjun som vi senare vill fördjupa eller få en förklaring på?
- Vill du att vi skickar uppsatsen när den är färdig?

Tack för din medverkan, det var ett nöje att intervjua dig!

Bilaga två: Samtyckesblankett

Jag samtycker härmed till att medverka i denna studien. Jag har blivit informerad om vad syftet är, att deltagande är frivilligt och att jag när som kan avbryta intervjun utan några konsekvenser. Mitt namn, ort och arbetsplats kommer inte att röjas utan fiktiva namn kommer att användas om nödvändigt. Inspelningen av intervjun Det som idag spelas in kommer att förvaras på en säker plats och kommer enbart lyssnas på av uppsatsskrivarna. Materialet kommer sedan att transkriberas, för att sedan raderas när uppsatsen är färdig och godkänd. Det transkriberade materialet kommer enbart läsas av uppsatsskrivarna och deras handledare. Informationen jag delar med mig av idag kommer bara att användas i denna C-uppsats men själva uppsatsen kommer att vara offentlig.

Informant:

Ort och datum:

Student:

Ort och datum:

Student:

Ort och datum:

Bilaga tre: Informationsbrev

Dina erfarenheter spelar roll!

Hej! Vi heter Elin Hagelin och Lovisa Billberger. Vi läser termin sex på socionomprogrammet och skriver just nu vår kandidatuppsats. Vi söker personer att intervjua som jobbar på skyddat boende, både ideella och anställda. Vi vänder oss till er med förhoppningen att ni vill bidra med era erfarenheter, vi tror att er kunskap är värdefull!

Vårt mål med uppsatsen är att undersöka hur personer som arbetar på skyddade boenden ser på vårdnadstvister vid våld i nära relation och situationer då den våldsutsatta föräldern anklagas för umgängessabotage. För att genomföra det här planerar vi att ha intervjuer under vecka 47 och 48. Intervjuerna beräknas ta ca. 45–60 minuter och kommer att utföras på ett semi-strukturerat sätt med både förberedda och öppna frågor där du har möjlighet att påverka innehållet. Plats och tid för intervjun kommer vi överens om utifrån dina önskemål så långt det är möjligt, vi har möjlighet att ta oss till dig!

Deltagande är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta, utan förklaring. I uppsatsen kommer du också att vara helt anonym. Intervjun kommer att spelas in och transkriberas. Materialet kommer endast att användas till den här studien samt förstöras efter att uppsatsen är klar. Om du önskar läsa igenom den transkriberade intervjun innan den används i uppsatsen, går det bra! Uppsatsen kan också skickas till dig när den är godkänd och färdig.

Vill du delta i en intervju, eller har du några frågor, går det bra att maila eller ringa till:

xxx-s@student.lu.se , xxx-xxxxxxx

xxx-s@student.lu.se , xxx-xxxxxxx

Tack för att du tog dig tid och läste! Vi hoppas att du vill vara med och bidra med dina erfarenheter!

Varma hälsningar, Lovisa Billberger och Elin Hagelin